

Αντιλήψεις και στάσεις των εφήβων όσο αφορά τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων και οι ανάγκες τους σε σχέση με την Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (ΠΣΔ) στα σχολεία

Έκθεση στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος Implementing Mandatory Sexuality Education for Teens – ‘I’M SET’ (EEA/CY03/3.40)

Νοέμβριος 2014

CYPRUS
FAMILY
PLANNING
ASSOCIATION

REPUBLIC OF CYPRUS

Σημειώσεις

Ευχαριστίες στους ερευνητές Αντώνιος Καφά, Στάλω Λέστα και Δώρα Γεωργίου, για τη συμβολή τους στην ολοκλήρωση της παρούσας έρευνας

Χρηματοδοτικός Μηχανισμός του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ) 2009 - 2014

Μέσω του χρηματοδοτικού μηχανισμού ΕΟΧ και Νορβηγίας, η Ισλανδία, το Λίχτενσταϊν και η Νορβηγία συνεισφέρουν στη μείωση της οικονομικής και κοινωνικής ανισότητας και στην ενδυνάμωση διμερών σχέσεων των Ευρωπαϊκών Χωρών. Οι τρεις αυτές χώρες συνεργάζονται στενά με την Ευρωπαϊκή Ένωση μέσω της Συμφωνίας του Ευρωπαϊκού Οικονομικού Χώρου (ΕΟΧ). Για την περίοδο 2009-14, το ύψος χρηματοδότησης που προσφέρουν η Ισλανδία, το Λίχτενσταϊν και η Νορβηγία ανέρχεται στο ποσό των €1.79 δις, με τη Νορβηγία να προσφέρει το 97% του συνολικού ποσού. Τα κονδύλια είναι διαθέσιμα σε μη κυβερνητικούς οργανισμούς, σε ερευνητικά και εκπαιδευτικά ινστιτούτα, και στον δημόσιο και ιδιωτικό τομέα των 12 πιο πρόσφατων μελών της ΕΕ, της Ελλάδας, της Πορτογαλίας και της Ισπανίας. Η ευρύτερη συνεργασία με τα Κράτη δότες δύναται να συνεχιστεί μέχρι το 2016. Κύριοι τομείς στήριξης είναι η προστασία του περιβάλλοντος και η κλιματική αλλαγή, έρευνα και υποτροφίες, κοινωνία των πολιτών, υγεία και παιδιά, ισότητα φύλων, δικαιοσύνη και πολιτιστική κληρονομιά. Περισσότερες πληροφορίες: <http://www.eeangofund.org.cy>

Περιεχόμενα

Σημειώσεις	2
Περιεχόμενα	3
1. Εισαγωγή	4
2. Η Έρευνα	6
3. Αποτελέσματα	8
Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων.....	9
Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για θέματα κοινωνικού φύλου.....	14
Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για τη ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη	20
Οι ανάγκες των εφήβων σε σχέση με τη Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση στα σχολεία.....	22
4. Γενικές Διαπιστώσεις	29
5. Καταληκτικά Γενικού Τύπου Σχόλια	33
Γενικές αντιλήψεις και στάσεις	33
Προτάσεις για το σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού εγχειριδίου και τη διδασκαλία του μαθήματος	34
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α	37
Οδηγός Συζήτησης – Ομάδα Εστίασης Μαθητών ηλικίας 13 χρόνων.....	37
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Β	44
Οδηγός Συζήτησης – Ομάδα Εστίασης Μαθητών ηλικίας 14 -15 χρόνων.....	44

1. Εισαγωγή

Η παρούσα έκθεση επιχειρεί να αποκαλύψει και να παρουσιάσει τις αντιλήψεις και τις στάσεις των εφήβων, όσον αφορά τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων, καθώς και τις ανάγκες τους σε σχέση με την Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση (ΠΣΔ) στα σχολεία. Συγκεκριμένα, η παρακάτω έκθεση εντάσσεται στα πλαίσια του ερευνητικού προγράμματος *Implementing Mandatory Sexuality Education for Teens – IMSET (EEA/CY03/3.40)*, το οποίο διεξάγεται από τον Κυπριακό Σύνδεσμο Οικογενειακού Προγραμματισμού (ΚΣΟΠ) σε συνεργασία με το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο Κύπρου, το Γραφείο της Επιτρόπου Προστασίας των Δικαιωμάτων του Παιδιού, το Μεσογειακό Ινστιτούτο Μελετών Κοινωνικού Φύλου (MIGS), και το Νορβηγικό Οργανισμό Sex og Politikk (SoP). Ο κύριος στόχος της παρούσας έρευνας συνίσταται στην ανάδειξη των αντιλήψεων και των στάσεων των εφήβων της Κύπρου, καθώς και στην προσπάθεια αποτύπωσης των αναγκών τους σε θέματα που άπτονται της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης κατά τη σχολική τους εκπαίδευση. Η παρακάτω μελέτη, σε συνδυασμό και με τη διερεύνηση των απόψεων και πρακτικών των εκπαιδευτικών στη διδασκαλία θεμάτων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, επιχειρεί να αποτελέσει τη βάση για το σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού εγχειριδίου για εκπαιδευτικούς, το οποίο θα αποτελεί μια χρήσιμη πηγή εκπαιδευτικού υλικού στο πλαίσιο της εφαρμογής της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης.

Αρχικά, στην παρούσα έκθεση, αναφέρεται περιληπτικά η μέθοδος συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων, σε μια προσπάθεια ανάδειξης της ερευνητικής διαδικασίας που ακολουθήθηκε. Ακολούθως, η προσοχή εστιάζεται στα κυριότερα αποτελέσματα που προκύπτουν από τα συλλεχθέντα δεδομένα και αφορούν τις στάσεις και αντιλήψεις των εφήβων, καθώς και τις ανάγκες τους σε σχέση με τη σεξουαλική τους διαπαιδαγώγηση. Τέλος, παρουσιάζονται οι γενικές διαπιστώσεις της έρευνας, όπως προκύπτουν από τα παρουσιαζόμενα αποτελέσματα, καθώς και κάποια καταληκτικά γενικού τύπου σχόλια. Αναφορικά, με τα παραπάνω, η παρουσίαση των

αποτελεσμάτων της έρευνας είναι βασισμένη πάνω στους ακόλουθους τέσσερις πυλώνες:

- Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων
- Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για το κοινωνικό φύλο
- Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για τη ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη
- Οι ανάγκες των εφήβων σε σχέση με τη Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση στα σχολεία.

2. Η Έρευνα

Για την επίτευξη του παραπάνω στόχου, η συγκέντρωση ερευνητικών δεδομένων αποτελεί το κυριότερο στοιχείο πληροφόρησης και επεξεργασίας για την έκβαση των συμπερασμάτων της έρευνας. Παρακάτω, παρουσιάζεται, συνοπτικά, η μεθοδολογία εκπόνησης της παρούσας μελέτης, σε μια προσπάθεια ανάδειξης της διαδικασίας συλλογής και ανάλυσης των δεδομένων. Στη συγκεκριμένη έρευνα έλαβαν μέρος έφηβοι ηλικίας 13 έως 15 χρόνων, μέσα από τη διαδικασία της μεθόδου των ομάδων εστίασης (focus groups). Συγκεκριμένα, τα δεδομένα στις ομάδες εστίασης συλλέγονται μέσω μιας ημί-δομημένης συνέντευξης που διεξάγεται σε ομαδικό επίπεδο, μέσω της συζήτησης. Στην προκειμένη φάση, είχαν διεξαχθεί 4 ομάδες εστίασης σύμφωνα και με τις ηλικιακές κατηγορίες των εφήβων (Ομάδα εστίασης 7 εφήβων, ηλικίας 13 χρόνων, με 4 αγόρια και 4 κορίτσια, ομάδα εστίασης 8 εφήβων ηλικίας 14 χρόνων, ομάδα εστίασης 6 εφήβων, ηλικίας 15 χρόνων, με 4 αγόρια και 3 κορίτσια και ομάδα 10 εφήβων μικτής ηλικίας 13-15 χρόνων, με 5 αγόρια και 5 κορίτσια). Για σκοπούς άντλησης των δεδομένων κατά τη διεξαγωγή των ομάδων εστίασης, είχαν κατασκευαστεί συγκεκριμένοι οδηγοί συζήτησης (βλέπε Παράρτημα Α και Παράρτημα Β) που περιλάμβαναν τόσο ερωτήσεις όσο και σενάρια σχετικά με τα θέματα της μελέτης.

Μέσα και από την υποστηρικτική καθοδήγηση της ερευνήτριας, οι έφηβοι κλήθηκαν να απαντήσουν και να παραθέσουν τις απόψεις τους σχετικά με τα θέματα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Η συνέντευξη μαγνητοφωνήθηκε, αφού είχε εξασφαλιστεί γραπτή συγκατάθεση και άδεια συμμετοχής των εφήβων από τους γονείς και κηδεμόνες τους. Παράλληλα, για σκοπούς δεοντολογίας της έρευνας, κλήθηκε απαραίτητο να ενημερωθούν οι έφηβοι για θέματα διασφάλισης της εμπιστευτικότητας και της ανωνυμίας κατά τη διάρκεια της συζήτησης, της επεξεργασίας των αποτελεσμάτων, καθώς επίσης και το δικαίωμα απόσυρσης της συμμετοχής τους, από την ερευνητική διαδικασία, σε οποιαδήποτε στιγμή. Επόμενο βήμα, αποτέλεσε η διαδικασία των απομαγνητοφωνήσεων, ενώ η ανάλυση των δεδομένων βασίστηκε στη μέθοδο της ανάλυσης περιεχόμενου (content analysis). Για σκοπούς πληροφόρησης, στη συγκεκριμένη μέθοδο, τα δεδομένα κωδικοποιούνται και αναλύονται σε συγκεκριμένες

κατηγορίες και χαρακτηριστικά, σε μια προσπάθεια φανέρωσης του περιεχομένου και των ζητημάτων που ζητάει η εκάστοτε έρευνα.

3. Αποτελέσματα

Η παράθεση των αποτελεσμάτων βασίζεται στους πέντε προαναφερθέντες πυλώνες. Παρακάτω, θα αναφερθούν οι πέντε πυλώνες, με την παρουσίαση των δεδομένων όπως έχουν προκύψει στα πλαίσια της παραπάνω ερευνητικής διαδικασίας.

Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων

Ενδιαφέρον στοιχείο της παρούσας έκθεσης, αποτέλεσαν οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων σε θέματα που καταπιάνονται με τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων και ειδικότερα με θέματα που αφορούν τη σεξουαλικότητα και τη δημιουργία σχέσεων. Αναφορικά με το παραπάνω, οι έφηβοι ηλικίας 13 χρόνων, αντιλαμβάνονται τη σεξουαλικότητα ως την επαφή μεταξύ δυο ατόμων, που επιθυμούν να δημιουργήσουν μια σχέση με στέρεες βάσεις, ατενίζοντας το μέλλον. Διαφορετικά, αντιλαμβάνονται τη σεξουαλικότητα ως την δημιουργία σχέσεων, μεταξύ δυο ατόμων, που χαρακτηρίζεται από συναισθήματα αμοιβαίας αγάπης. Συγκεκριμένα, για τους ίδιους, η σχέση ερμηνεύεται ως η προσοχή, το ιδιαίτερο ενδιαφέρον και η στήριξη σε ένα άτομο, από ένα άλλο. Επίσης, η σχέση για τους ίδιους προϋποθέτει το σεβασμό, την εμπιστοσύνη, και τη στήριξη σε προβλήματα που ενδεχομένως να αντιμετωπίσει ο ένας εκ των δυο. Πάντως, αξίζει να ειπωθεί ότι οι περισσότεροι έφηβοι της συγκεκριμένης ηλικιακής κατηγορίας, δήλωσαν ότι επιθυμούν να δημιουργήσουν σχέση στην ηλικία των 16 χρόνων και άνω. Αντιπροσωπευτικά των παραπάνω, αποτελούν τα παρακάτω σχόλια των παιδιών:

Η επαφή δυο ατόμων που θέλουν να κάνουν κάτι παραπάνω, να κτίσουν μια σχέση μεταξύ τους, να σκεφτούν το μέλλον τους, σε μεγαλύτερη ηλικία. Να είναι πάντα μαζί (Αγόρι, 13)

Μπορεί να μιλά πιο ανοικτά σε μένα από ότι με κάποιον άλλο. Επειδή, μπορεί να με εμπιστεύεται εμένα (Αγόρι, 13)

Να υπάρχει σεβασμός, να σέβεσαι τον άλλον και να του υψώνεις το ηθικό (Αγόρι, 13)

Μια σχέση μεταξύ δυο ατόμων είναι φιλική, και όταν αγαπάς ένα κορίτσι περισσότερο, θέλεις να έχεις μια σχέση μαζί του. Σημαίνει ότι θέλεις να είναι δίπλα σου, αυτό είναι. Θέλεις να την προσέχεις και να σε προσέχει (Αγόρι, 13)

Παράλληλα, για τους έφηβους ηλικίας 13 χρόνων, τα αρχικά στάδια για το σχηματισμό και τη δημιουργία μιας σχέσης, περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, τη γνωριμία μεταξύ ενός αγοριού και ενός κοριτσιού, καθώς και τη λήψη κοινής απόφασης για το ξεκίνημα μιας σχέσης. Επιπλέον, σημαντικό στοιχείο, αποτελεί η προσωπικότητα και ο χαρακτήρας. Χαρακτηριστικά, ένα κορίτσι αναφέρει τα παρακάτω:

Μπορεί εξωτερικά να είναι εντάξει, όμως σαν το περιτύλιγμα που όταν το ανοίξεις, μπορεί να σου βγει κάτι αναπάντεχο. Πρέπει να γνωρίσεις τη προσωπικότητα και το χαρακτήρα του άλλου (Κορίτσι, 13)

Αξιοσημείωτο, πέρα και από τα παραπάνω, στην περίπτωση γνωριμίας ή και σχέσης, στη συγκεκριμένη ηλικία, τα παιδιά υποστηρίζουν ότι το πρώτο κριτήριο, τόσο για εκείνους όσο και για τους συμμαθητές και τις συμμαθήτριες τους, αποτελεί η εξωτερική ομορφιά και η καλαισθησία του σώματος που ενδεχομένως να έχει ένα κορίτσι ή ένα αγόρι. Παράλληλα, τα παιδιά που συμμετείχαν στην έρευνα τόνιζαν, συνεχώς, επίσης και τη σημαντικότητα της προσωπικότητας και του χαρακτήρα. Οι ακόλουθες αναφορές δικαιολογούν την παραπάνω θέση:

Δεν τους νοιάζει ο χαρακτήρας, μόνο αν είναι όμορφος (Αγόρι, 13)

Εγώ νομίζω ότι πρέπει να δούμε πως είναι μέσα του, τι χαρακτήρα έχει και να μην κοιτάζουμε πως είναι ο άλλος και ξαφνικά όταν έχουμε σχέση μαζί του να μας συμπεριφέρεται άσχημα (Κορίτσι, 13)

Να γνωρίσεις τον άλλον, να δεις τι του αρέσει, αν υπάρχουν κοινά μεταξύ τους. Αυτά πρέπει να έχει μια σχέση, όχι επειδή έχει ένα όνομα και είναι κάποιος (Αγόρι, 13)

Όσον αφορά τις προϋποθέσεις μιας σωστής και υγιούς σχέσης, οι έφηβοι ηλικίας 13 χρόνων τονίζουν την εξωτερική ομορφιά, ταυτόχρονα φαίνεται πως εντοπίζουν κάποιο πρόβλημα στην υπερβολική εμφάνιση στα εξωτερικά χαρακτηριστικά. Συνοπτικά, για αυτή την ομάδα η υγιή σχέση περιλαμβάνει τη συχνή επαφή (δηλαδή, να βρίσκονται συχνά), τα κοινά χαρακτηριστικά, και την εξωτερική ομορφιά. Ενώ, για τους ίδιους, μια σχέση δεν μπορεί να θεωρηθεί υγιής αν η απόσταση, οι τσακωμοί και οι εκβιασμοί, αποτελούν τα χαρακτηριστικά της. Πρόσθετα, για τέτοιου είδους θέματα και προβλήματα

συμβουλεύονται κυρίως τους μεγαλύτερους, και όχι τους συνομήλικούς τους. Τέλος, σε γενικές γραμμές, όπως ειπώθηκε και παραπάνω, υποστηρίζουν ότι είναι ανώριμοι ηλικιακά και οφείλουν να περιμένουν ακόμη λίγο χρόνο, ούτως ώστε να θεωρηθούν ώριμοι και συνειδητοποιημένοι για τη δημιουργία μιας σχέσης.

Αντίθετα, τα παιδιά ηλικίας 14 χρόνων, θεωρούν τα θέματα της σεξουαλικότητας σχετίζονται άμεσα με την εφηβεία, τις σωματικές αλλαγές, καθώς και αρνητικές σχετιζόμενες καταστάσεις όπως η σεξουαλική παρενόχληση. Ειδικότερα, οι έφηβοι, κυρίως της ηλικίας των 14 χρόνων, εστιάζουν την προσοχή τους σε θέματα που σχετίζονται με τις σωματικές αλλαγές που συνάδουν με την εφηβεία, καθώς και με τις πληθώρες παρουσιαζόμενες αλλαγές στη ψυχοσύνθεσή τους. Επιπρόσθετα, έχει φανερωθεί ότι οι έφηβοι σε αυτή την ηλικία, προσέχουν ιδιαίτερα την εξωτερική τους εμφάνιση, εφόσον, σύμφωνα με αυτούς, αποτελεί σημαντικό και καθοριστικό ρόλο σε αυτή την περίοδο της ζωής τους. Ενδεικτικά να αναφέρουμε, όπως έχει ειπωθεί και παραπάνω, η εξωτερική εμφάνιση παίζει σημαντικό ρόλο και για τα παιδιά ηλικίας 13 χρόνων. Συγκεκριμένα, η εξωτερική εμφάνιση στην ηλικία των 14 χρόνων συνδέεται άρρηκτα με τη σεξουαλικότητα, εφόσον τα παιδιά βιώνουν την απόρριψη ή την αποδοχή βάσει της εξωτερικής τους εμφάνισης. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω λεγόμενα των παιδιών:

Τώρα μας νοιάζει περισσότερο η εμφάνισή μας (Κορίτσι, 14)

Οι άνθρωποι κοιτάζουν περισσότερο το εξωτερικό παρά το εσωτερικό (Κορίτσι, 14)

Ναι, τώρα κρίνεις τον άλλον περισσότερο από την εμφάνισή του, παρά εκείνο που πραγματικά είναι (Κορίτσι, 14)

Φοβόμαστε την απόρριψη από το άλλο φύλο (Αγόρι, 14)

Βασικά είναι η εμφάνιση που θα ελκύσει τον άλλο να έρθει πάνω σου (Κορίτσι, 14)

Πάντως, διαφάνηκε ότι τα παιδιά της ηλικίας των 14 χρόνων φοβούνται να μιλήσουν ανοικτά για θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική επαφή, ενώ φαίνεται ότι η

αντίληψή τους για τη δημιουργία μιας σχέσης συνάδει με τις αντιλήψεις των παιδιών ηλικίας 13 χρόνων. Συγκεκριμένα, η σχέση, για τους ίδιους, παραπέμπει στη φιλία μεταξύ δυο ατόμων, ενώ χαρακτηρίζεται από αμοιβαίο σεβασμό σε ένα κλίμα εμπιστοσύνης με κοινά χαρακτηριστικά. Σε παρόμοια επίπεδα με τα παιδιά ηλικίας 13 χρόνων, μια υγιής σχέση χαρακτηρίζεται από τα κοινά ενδιαφέροντα, την ανεκτικότητα και την αγάπη. Χαρακτηριστικά, μια έφηβη αναφέρει για την ανεκτικότητα τα εξής:

Είναι πολύ σημαντικό, να μπορείς να ανέχεσαι μια συμπεριφορά που είναι διαφορετική από τη δική σου και να μην πιέζεις (Κορίτσι, 14)

Τέλος, τα παιδιά ηλικίας 14 χρόνων, αναγνωρίζουν και αντιλαμβάνονται τις ενδεχόμενες αρνητικές επιπτώσεις, όπως τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα και την ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, που σχετίζονται άμεσα με θέματα της σεξουαλικότητας. Ειδικότερα, αναφέρθηκαν στα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, στον ιό του HIV καθώς και στην Ηπατίτιδα Β, αναγνωρίζοντας την προσοχή που οφείλουν να επιδείξουν σε κινδύνους που σχετίζονται με τη σεξουαλική επαφή. Εντούτοις, υποστηρίζουν ότι όλα τα παραπάνω δεν συνδέονται άμεσα με τις ηλικίες τους, εφόσον δεν έχουν βιώσει μέχρι σήμερα τέτοιους είδους προβλήματα.

Σε παρόμοια επίπεδα, για τους έφηβους ηλικίας 15 χρόνων, οι σχέσεις αποτελούν μια ιδιαίτερη και ξεχωριστή σύνδεση ενός ατόμου μαζί με ένα άλλο με την παρουσία τρυφερών συναισθημάτων. Ειδικότερα, φάνηκε ότι οι απόψεις των παιδιών ηλικίας 15 χρόνων συγκλίνουν με τις απόψεις των υπολοίπων εφήβων, αναφερόμενοι στα χαρακτηριστικά που διέπουν μια σχέση. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν στην αλληλοκατανόηση, στην εμπιστοσύνη και στο ενδιαφέρον μέσα σε μια σχέση, ενώ, συμπληρώνοντας υποστηρίζουν ότι όλο αυτό πρέπει να συνοδεύεται από ιδιαίτερες στιγμές, αγκαλιές, φιλία και εξόδους. Πρόσθετα, αναφέρθηκαν στους κινδύνους που υφίστανται στην περίπτωση ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης και ενδεχόμενες ασθένειες, σε περίπτωση σεξουαλικής επαφής. Παράλληλα, οι ίδιοι θεωρούν ότι η σεξουαλική επαφή προκύπτει σε μετέπειτα φάση της ζωής τους, οπού ηλικιακά θα είναι μεγαλύτεροι και ωριμότεροι. Τα ακόλουθα αποσπάσματα ενισχύουν την παραπάνω διαπίστωση:

Εξαρτάται πως το σκέφτεται ο καθένας. Αλλά δεν νομίζω να υπάρχει ένα κορίτσι ή ένα αγόρι 15 χρονών που η πρώτη του προτεραιότητα σε μια σχέση είναι να έχει σεξουαλική επαφή. Είναι λίγο παράλογο! (Κορίτσι, 15)

Σε μια ηλικία όπως είναι η δική μας, δεν είναι σωστό να γίνει αυτό. Δεν είναι και απαραίτητο σε μια σχέση. Όταν μεγαλώσεις και τα πράγματα αλλάξουν και είσαι περισσότερο κοντά με τον άλλον τότε τα πράγματα αλλάζουν. Θα είναι κάτι που θα κάνει πιο δυνατή τη σχέση (Αγόρι, 15)

Επιπλέον, η σεξουαλικότητα για τα παιδιά ηλικίας 15 χρονών μεταφράζεται ως οι σεξουαλικές προτιμήσεις και ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός ατόμου, ενώ δηλώνουν ότι αποτελεί ένα γενικό όρο που περιλαμβάνει πληθώρα θεμάτων. Για παράδειγμα, με βάση τις απαντήσεις τους, μπορεί κανείς να διαπιστώσει ότι η έννοια της σεξουαλικότητας συνδέεται και με την επικοινωνία και την εμπιστοσύνη μεταξύ δυο ατόμων, χωρίς να αφορά άμεσα στην σεξουαλική επαφή. Χαρακτηριστικά ένα αγόρι αναφέρει τα εξής:

Να γνωρίσεις τον άλλον, πολύ καλά. Να δεις τι άνθρωπος είναι, ποια είναι τα καλά του, ποια είναι τα κακά του, και σιγά σιγά να μάθει και εκείνος τα δικά σου, να σε διορθώσει και να τον διορθώσεις (Αγόρι, 15)

Όσον αφορά την αντίληψη των παιδιών ηλικίας 15 χρόνων για την υγιή σχέση, αυτή καλλιεργείται και αναπτύσσεται μέσα από την αμοιβαία εμπιστοσύνη, την αγάπη, την τρυφερότητα και την αλληλοκατανόηση. Παράλληλα, μια υγιή σχέση διακατέχεται από σωματική και ψυχική ισορροπία χωρίς στοιχεία ζήλιας ή και σεξουαλικής βίας που ενδεχομένως να παρουσιαστεί μέσα σε μια σχέση. Επιπλέον, αναφέρονται στη σημαντικότητα της προφύλαξης κατά τη σεξουαλική επαφή, εφόσον η κυπριακή κουλτούρα, ενδεχομένως, να στιγματίσει ένα νεαρό κορίτσι στην περίπτωση ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης. Για αυτό το σκοπό, σύμφωνα με τα λεγόμενά τους, η ενημέρωση αποτελεί ένα σημαντικό παράγοντα για την αποτροπή τέτοιων ζητημάτων.

Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για θέματα κοινωνικού φύλου

Έπειτα, διενεργήθηκε προσπάθεια καταγραφής των στάσεων και αντιλήψεων των εφήβων σχετικά με θέματα κοινωνικού φύλου και στερεότυπα. Ειδικότερα, μέσα ένα χορηγημένο υποθετικό σενάριο του οποίου η θεματική σχετιζόταν με ζητήματα σεξουαλικού προσανατολισμού (βλέπε Παραρτήματα – Σενάριο 3 Φίλιππος και Αλέξης), οι έφηβοι κλήθηκαν να παραθέσουν τις απόψεις τους.

Πέρα από τα παραπάνω, διαμέσου δυο ακόμη, υποθετικών σεναρίων (βλέπε Παραρτήματα – Σενάριο 2 Γιώργος και Άννα, Σενάριο 3 Σταύρος και Λίζα), οι έφηβοι κλήθηκαν να προσδιορίσουν τις απόψεις και τις γνώσεις τους για θέματα που καταπιάνονταν με την ενδεχομένη πίεση για σεξουαλική επαφή, καθώς και μεθόδους αντισύλληψης.

Από τις δηλώσεις των παιδιών φάνηκε ότι οι έφηβοι ηλικίας 13 χρόνων αντιλαμβάνονται ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες από την πίεση για σεξουαλική επαφή, καθώς και τη σημασία των μέσων προφύλαξης. Συγκεκριμένα, αναφέρονται στην ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, ενώ παράλληλα, αναφέρονται και στη σημασία συγκεκριμένων μέσων προφύλαξης (προφυλακτικό, αντισυλληπτικό χάπι) τα οποία αποτελούν χρησιμότητα σε τέτοιες περιπτώσεις. Παράλληλα, αναγνωρίζουν ότι ενδεχομένως να υπάρχουν περιπτώσεις στις οποίες ένα κορίτσι ενδώσει παρά τη θέλησή της, είτε από αγάπη για το συγκεκριμένο αγόρι, είτε από φόβο μήπως τυχόν και το χάσει. Επομένως, θεωρούν ότι χαρακτηριστικά όπως είναι η τόλμη και η αυτοπεποίθηση, αποτελούν αναγκαία εφόδια, ειδικά για τα κορίτσια, για την αντιμετώπιση τέτοιων περιπτώσεων, που συνήθως είναι από την πλευρά αγοριών προς κοριτσιών. Ως εκ τούτου, αν η τόλμη και η αυτοπεποίθηση απουσιάζουν, αυτό αυξάνει τον κίνδυνο των νέων να γίνονται θύματα μέσα σε ανθυγιεινές σχέσεις, και να είναι εκτεθειμένοι σε τυχόν ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά. Πέρα από τα παραπάνω, οι έφηβοι ηλικίας 13 χρόνων έχουν λάθος αντιλήψεις, σχετικά με κάποιους κοινούς μύθους, όπως το γεγονός ότι ένα κορίτσι δεν μπορεί να μείνει έγκυος στην πρώτη της σεξουαλική επαφή, καθώς επίσης και το γεγονός ότι ένα άτομο δεν μπορεί να προσληφθεί με τον ιό του HIV από την πρώτη

σεξουαλικής επαφή. Επομένως, οι έφηβοι ηλικίας 13 χρόνων φαίνεται ότι εκθέτουν τον εαυτό τους σε επικίνδυνες συμπεριφορές.

Σε γενικές γραμμές, τέτοιου είδους θέματα φαίνεται ότι απασχολούν τους έφηβους ηλικίας 13 χρόνων, αν και υπάρχουν αρκετά παιδιά με αντίθετη άποψη, αναφερόμενοι ότι ηλικιακά είναι νωρίς για τις οποιοσδήποτε σεξουαλικές επαφές. Οι εν λόγω έφηβοι, δηλώνουν ότι οφείλουν να νιώθουν έτοιμοι και ώριμοι για ένα τέτοιο συγκεκριμένο βήμα, χωρίς να υπεισέρχονται θέματα βίας και βεβιασμένων κινήσεων. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα που δικαιολογούν την παραπάνω διαπίστωση:

Είναι λάθος, επειδή είναι μικρή ακόμη, αλλά αν νιώθει έτοιμο το αγόρι, να το πει χωρίς όμως να πιέζει (Κορίτσι, 13)

Να νιώθει έτοιμος (Αγόρι, 13)

Ναι. Να είναι σίγουρος (Κορίτσι, 13)

Πρόσθετα, φάνηκε ότι και οι έφηβοι της ηλικίας των 14 χρόνων αντιδρούν αρνητικά στην οποιαδήποτε περίπτωση πίεσης για σεξουαλική επαφή. Ειδικότερα, υποστηρίζουν ότι τα κορίτσια δεν πρέπει να ενδώσουν σε μια τέτοια περίπτωση, ενώ υπάρχουν συγκεκριμένα κορίτσια που αναφέρουν ότι θα ασκούσαν σωματική βία στην περίπτωση όπου ένα αγόρι θα πίεζε ένα κορίτσι για σεξουαλική επαφή. Σε παρόμοιο πλαίσιο, οι έφηβοι της ηλικίας των 15 χρόνων αντιλαμβάνονται ότι η πίεση για σεξουαλική επαφή ερμηνεύεται διαμέσου σωματικής ή/και ψυχικής βίας μέσω απειλών και εκβιασμού. Χαρακτηριστικά ένα κορίτσι αναφέρει:

Οι περισσότεροι που έχουν κάνει σεξ σε αυτή την ηλικία, το έχουν κάνει είτε γιατί το έκανα οι φίλοι τους ή επειδή τους απείλησε ο σύντροφός τους ότι θα φύγει και θα πάει να βρει άλλη (Κορίτσι, 15)

Ωστόσο, υπάρχει και μια μερίδα παιδιών ηλικίας 14 χρόνων, οι οποίοι υποστηρίζουν σε μεγάλο βαθμό ότι η απόφαση ενός κοριτσιού είναι εξαρτώμενη από το χαρακτήρα της και στο βαθμό ύπαρξης των συναισθημάτων για το εν λόγω αγόρι. Οι απόψεις των παιδιών ηλικίας 15 χρόνων συγκλίνουν με τη παραπάνω διαπίστωση, εφόσον συνειδητοποιούν ότι οι περιπτώσεις πίεσης για σεξουαλική επαφή φανερώνουν την

δυσκολία ενός κοριτσιού να αντισταθεί της πίεσης, ή/και να χωρίσει από το αγόρι που την πιέζει, κάτι που θα της επέτρεπε να προχωρήσει με τη ζωή της. Διαφορετικά, επισημαίνεται ο κίνδυνος και ο εξαναγκασμός των κοριτσιών να παραμένουν σε ανθυγιεινές σχέσεις με κριτήριο την αγάπη.

Παράλληλα, αναγνωρίζουν ότι στην ηλικία που βρίσκονται οφείλουν να ωριμάσουν αρκετά, ούτως ώστε να παρθούν αποφάσεις σε τέτοιους είδους σημαντικά ζητήματα. Όσον αφορά το χορηγημένο σενάριο για τις αντιλήψεις των εφήβων, ως προς τις υφιστάμενες μεθόδους αντισύλληψης, οι έφηβοι της ηλικίας των 14 χρόνων δήλωσαν ότι είναι γνώστες διαφόρων μεθόδων και μέσων αντισύλληψης, πέρα από το προφυλακτικό, αναφερόμενοι για παράδειγμα στα αντισυλληπτικά χάπια. Παράλληλα, φάνηκε ότι αναγνωρίζουν ενδεχόμενες αρνητικές συνέπειες από τη μη χρήση συστηματικής προφύλαξης όπως είναι ο καρκίνος του τραχήλου της μήτρας. Τέλος, σχεδόν όλοι οι έφηβοι ηλικίας 15 χρόνων, υποστήριξαν ότι δεν ήταν γνώστες της μεθόδου της διακεκομμένης επαφής. Εντούτοις, όπως και οι έφηβοι ηλικίας 14 χρόνων γνώριζαν διάφορες μεθόδους αντισύλληψης όπως για παράδειγμα τα αντισυλληπτικά χάπια, το σπιράλ καθώς και το προφυλακτικό. Εξίσου, εστίασαν την προσοχή τους, αναφερόμενοι στη σημαντικότητα της προφύλαξης, καθώς και στους πιθανούς κινδύνους τόσο των σεξουαλικών μεταδιδόμενων νοσημάτων όσο και του ιού HIV.

Όσον αφορά το χορηγημένο σενάριο που διαπραγματευόταν θέματα σεξουαλικού προσανατολισμού, φάνηκε ότι τα παιδιά ηλικίας 13 χρόνων αναφέρονται στην ομοφυλοφιλία ως μια κρίσιμη καμπή της ζωής, μιας μερίδας αγοριών, στην προσπάθειά τους να ανακαλύψουν πραγματικά τον εαυτό τους. Σε παρόμοιο πλαίσιο, οι έφηβοι της ηλικίας των 14 χρόνων υποστηρίζουν ότι ηλικιακά είναι νωρίς για ένα αγόρι να αποδεχτεί ότι είναι ομοφυλόφιλος ή όχι. Την ίδια άποψη φαίνεται να συμμερίζονται και κάποια παιδιά της ηλικίας των 15 χρόνων. Παρακάτω παρατίθενται κάποιες απόψεις των παιδιών που αναφέρονται στην παραπάνω διαπίστωση:

Μπορεί να είναι μια φάση που περνά, να είναι μια φάση και να περάσει....μέχρι να τα δοκιμάσει όλα για να δει ποιος πραγματικά είναι (Αγόρι, 13)

Για μένα είναι λάθος γιατί καταρχάς, δεν ανακάλυψαν τελείως τον εαυτό τους (Αγόρι, 15)

Ταυτόχρονα, μερίδα παιδιών, διαφόρων ηλικιών, δήλωσαν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός αγοριού ενδεχομένως να επηρεάζεται από το οικογενειακό του περιβάλλον, και ειδικότερα από διάφορους παράγοντες κατά τη διάρκεια της ανατροφής του, που είχαν ως επακόλουθο να επηρεάσουν το σεξουαλικό του προσανατολισμό. Ακόμη, μια άλλη μερίδα παιδιών, διαφόρων ηλικιών, υποστήριξαν ότι κάποια αγόρια είναι εκ φύσεως τους ομοφυλόφιλοι, και συγκεκριμένα ο σεξουαλικός τους προσανατολισμός είναι προγεγραμμένος από την ημέρα της γεννήσεώς τους. Τα παρακάτω αποσπάσματα είναι χαρακτηριστικά των παραπάνω διαπιστώσεων:

Εγώ νομίζω, ότι γεννιέται...(Αγόρι, 14)

Υπάρχουν και περιπτώσεις όπου οι μάνες τους θέλουν έναν κοριτσάκι και δεν έχουν κάνει, συνηθίζοντας να τους αγοράζουν κούκλες και όταν ήταν μικροί να φορούσαν φούστες (Κορίτσι, 13)

Φάνηκε, επίσης, ότι αρκετά παιδιά της ηλικίας των 13 χρόνων θα αντιδρούσαν αρνητικά στην ιδέα ότι δυο αγόρια είναι ζευγάρι, ενώ υποστήριξαν ότι τα συγκεκριμένα αγόρια θα αποτελούσαν στόχο λεκτικής βίας από μια μεγάλη μερίδα συμμαθητών τους στο σχολείο. Παράλληλα, θα αποτελούσαν θέμα συζήτησης με αρνητικό, κυρίως, σχολιασμό και χαρακτήρα. Σε παρόμοια πλαίσια, τα παιδιά ηλικίας 15 χρόνων δήλωσαν την αναμενόμενη για αυτούς αρνητική αντίδραση των συμμαθητών τους, στην περίπτωση που αποκαλυφθεί ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός αγοριού. Αντιπροσωπευτικό του παραπάνω αποτελεί το σχόλιο ενός αγοριού:

Θα τους σχολιάζουν, θα τους κοροϊδεύουν και θα τους κρίζουν (Αγόρι, 13)

Πάντως, οι έφηβοι ηλικίας 14 και 15 χρονών αναγνωρίζουν το φόβο και τα αισθήματα ντροπής που ενδεχομένως να βαραίνουν ένα ομοφυλόφιλο αγόρι, σε σχέση και με τα ετερόφυλα αγόρια, στην προσπάθειά του να εξωτερικεύσει τα συναισθήματά του σε άλλα αγόρια. Συγκεκριμένα, αναφέρουν το συναίσθημα της ντροπής που διακατέχει ένα ομοφυλόφιλο αγόρι, καθώς και τη πιθανή ρατσιστική αντιμετώπισή του, εξαιτίας του σεξουαλικού προσανατολισμού. Χαρακτηριστικά τα λεγόμενα ενός αγοριού:

Ίσως ντρέπονται, επειδή θα υποστούν ρατσισμό αν το μάθουν οι άλλοι (Αγόρι, 14)

Επιπρόσθετα, από τις δηλώσεις των παιδιών ηλικίας 14 χρόνων σημαντικό ρόλο στον τρόπο αντιμετώπισης των ομοφυλόφιλων αγοριών, φάνηκε ότι διαδραματίζει ο παράγοντας φύλο. Χαρακτηριστικά, λοιπόν, σύμφωνα και με τα λεγόμενα των παιδιών, τα κορίτσια δεν θα αντιδρούσαν αρνητικά σε περίπτωση που μάθαιναν ότι κάποιος αγόρι είναι ομοφυλόφιλο, σε σχέση με τα αγόρια, τα οποία φάνηκε ότι δεν αποδέχονται αυτή τη διαφορετικότητα, παρουσιάζοντας σημάδια άσκησης ψυχικής ή/και σωματικής βίας που αποτελεί χαρακτηριστικό του φαινομένου του ομοφοβικού σχολικού εκφοβισμού (Homophobic bullying). Επίσης, τα παιδιά αναφέρουν πως στο σχολικό περιβάλλον, επί το πλείστον, στόχος εκφοβισμού είναι τα ομοφυλόφιλα αγόρια παρά τα κορίτσια που είναι λεσβίες. Τα παρακάτω λεγόμενα των παιδιών τεκμηριώνουν την παραπάνω διαπίστωση:

Ναι ίσως να του έλεγα ότι είναι κακό του κεφαλιού του που κάνει, αλλά από την άλλη είναι δική τους ζωή και δικαίωμα τους. Δεν θα απομακρυνόμουν από κοντά του (Κορίτσι, 14)

Εγώ βασικά είμαι ενάντια στους ομοφυλόφιλους... Να σας πω την αλήθεια, ίσως και να τον έδερνα (Αγόρι, 14)

Τον κοροϊδεύουμε όλη μέρα, και μας κολλά. Προσπαθεί να βρει φίλο και πάλι τον κοροϊδεύουμε (Αγόρι, 14)

Πάντως, σε γενικές γραμμές, φάνηκε ότι η μεγαλύτερη μερίδα των εφήβων επιβεβαιώνουν τις ενδεχόμενες αντιδράσεις των υπολοίπων συμμαθητών τους, σε ένα σχολείο σε περιπτώσεις που αφορούν ομοφυλόφιλα αγόρια. Συγκεκριμένα, οι έφηβοι υποστηρίζουν ότι η συγκεκριμένη μερίδα αγοριών θα αποτελέσει θύμα συστηματικής και επαναλαμβανόμενης άσκησης σωματικής ή/και ψυχικής βίας που αποτελούν εκδηλώσεις ομοφοβικού εκφοβισμού, καθώς και θύματα στοχοποίησης μέσα από ύβρεις και προσβολές. Εντούτοις, υπάρχουν και παιδιά, τα οποία θα συνέχιζαν να διατηρούν τη φιλία τους με ένα ομοφυλόφιλο αγόρι, χωρίς να τους ενδιαφέρει καθόλου ο σεξουαλικός του προσανατολισμός. Αξιοσημείωτο, αποτελεί και η αναφορά ενός

κοριτσιού, 13 χρόνων, σύμφωνα με την οποία δεν θα την ένοιαζε εάν συμμαθητής της ήταν ομοφυλόφιλος, εφόσον, κατά τη γνώμη της, στην εποχή που διανύουμε είναι κάτι εντελώς φυσιολογικό. Το παρακάτω απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό:

Εμ...Εμένα αν μου έλεγε ένας φίλος μου ότι ήταν ομοφυλόφιλος και ότι έχει σχέση με ένα αγόρι θα το αντιμετωπίζα χαλαρά γιατί είναι φυσικό. Εξάλλου δεν ζούμε στην παλαιολιθική εποχή, αλλά στον 21^ο αιώνα και είναι συνηθισμένο να υπάρχουν ομοφυλόφιλοι. Τόσοι ηθοποιοί και τόσοι διάσημοι είναι ομοφυλόφιλοι...(Κορίτσι, 13)

Παράλληλα, οι έφηβοι ηλικίας 13 και 14 χρόνων συνειδητοποιούν ότι και τα ομοφυλόφιλα ζευγάρια, ενδεχομένως να βιώνουν τις ίδιες συναισθηματικές καταστάσεις με τα ετερόφυλα ζευγάρια, με τη διαφορά ότι η κοινωνία δεν αποδέχεται την ομοφυλοφιλία, περιορίζοντάς τους να φανερώσουν τα συναισθήματά τους. Φυσικά, υπάρχουν και μεμονωμένες διαφωνίες εφήβων που δεν συμφωνούν με τα παραπάνω. Πάντως, και τα παιδιά ηλικίας 15 χρόνων αναγνωρίζουν την αντίδραση της κοινωνίας που υφίστανται τα ομοφυλόφιλα άτομα. Εντούτοις, υποστηρίζουν ότι έχουν το δικαίωμα της επιλογής του συντρόφου τους. Παράλληλα, τα μεγαλύτερα παιδιά ηλικίας 15 χρόνων, πιστεύουν ότι η σχέση μεταξύ δυο αγοριών δεν θα έχει μελλοντική και εξελικτική πορεία, εφόσον δηλώνουν ότι στη μετέπειτα πορεία της ζωής τους, δεν θα μπορούν να τεκνοποιήσουν. Επιπρόσθετα, προβάλλουν και κάποιες θρησκευτικές νόρμες, αναφέροντας συγκεκριμένα ότι η ομοφυλοφιλία δεν είναι αποδεκτή από τη θρησκεία.

Οι στάσεις και οι αντιλήψεις των εφήβων για τη ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη

Στο δεύτερο υποθετικό σενάριο (βλέπε Παραρτήματα – Σενάριο 4 Μάκης και Ελένη) η θεματική αφορά τη ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη των εφήβων και συγκεκριμένα καταπιάνεται με τις θεματικές της σεξουαλικής διέγερσης, μέσω της ονειρώξης/εκσπερμάτωσης των αγοριών και την έμμηνο ρύση των κοριτσιών. Αρκετά παιδιά ηλικίας 13 χρόνων δεν είχαν κατανοήσει τη θεματική του σεναρίου, αδυνατώντας να προσδιορίσουν την έννοια της ονειρώξης, αν και κάποια από αυτά δήλωσαν ότι είχαν διδαχθεί τέτοιες έννοιες στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας. Παρόλα αυτά, είχαν αντιληφθεί ότι η διαδραματιζόμενη ιστορία καταπιανόταν με θέματα που αφορούσαν τις σωματικές αλλαγές των εφήβων και κατ' επέκταση τη σεξουαλική τους ωρίμανση. Σε παρόμοια επίπεδα, οι έφηβοι ηλικίας 14 χρόνων αντιλαμβάνονται ότι οι συγκεκριμένες σωματικές αλλαγές αποτελούν φυσιολογική προέκταση της σωματικής ανάπτυξης των ατόμων, ενώ σημειώνουν ότι οι περισσότεροι έφηβοι αντιμετωπίζουν αυτές τις αλλαγές με συναισθήματα όπως φόβος, ντροπή, αλλά και εσωτερίκευση των συναισθημάτων τους. Ένα κορίτσι αναφέρει χαρακτηριστικά τα εξής:

Νιώθουν ότι συμβαίνει κάτι διαφορετικό από τους άλλους, δεν καταλαβαίνουν ότι όλοι παθαίνουν τα ίδια. Είναι λες και ντρέπονται οι περισσότεροι και είναι πιο κλειστοί, κλείνονται περισσότερο στον εαυτό τους (Κορίτσι, 14)

Αυτό, ωστόσο, εγείρει ερωτήματα ως προς την πραγματική κατανόηση των αλλαγών αυτών και την αποδοχή τους. Για παράδειγμα, συναισθήματα όπως η ντροπή και ο φόβος ενδεχομένως να αποτελέσουν εμπόδια στην ομαλή ψυχοσεξουαλική ανάπτυξη. Δηλαδή, οι έφηβοι να μην νιώθουν άνετα με το σώμα τους και κατ' επέκταση να έχει αρνητικό αντίκτυπό στην σωματική αυτό-εικόνα και αυτοεκτίμηση τους, και κατά συνέπεια στην ποιότητα σχέσεων μέσα από τη σεξουαλική τους ζωή.

Σε παρόμοια πλαίσια, τα παιδιά ηλικίας 13 χρόνων, αν και δεν είχαν κατανοήσει συγκεκριμένες έννοιες, δηλώνουν ότι οι έφηβοι όταν έρχονται αντιμέτωποι με τέτοιες σωματικές αλλαγές νιώθουν περίεργα και άβολα. Ειδικότερα, οι έφηβοι ηλικίας 13 χρόνων νιώθουν άβολα να συζητήσουν τις προσωπικές τους σωματικές αλλαγές με ένα

εκπαιδευτικό. Εντούτοις, υπάρχει και η αντίθετη άποψη. Πάντως, φάνηκε ότι μεγάλη οικειότητα υπάρχει μεταξύ των ιδίων των παιδιών και των γονιών τους για τέτοια ζητήματα, ενώ δήλωσαν ότι βιώνουν δυσκολίες, αδυνατώντας να εναποθέτουν τις απορίες τους, στους εκπαιδευτικούς τους. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

Εγώ τις γνώσεις μου τις πήρα από τον πατέρα μου, τον είχα ρωτήσει όταν ήμουν μικρός. Θα ήταν ωραία να μας μιλούσαν και στο σχολείο για κάποια πράγματα (Αγόρι, 13)

Είναι καλά κάποια πράγματα να τα συζητάς με τους γονείς σου. Εγώ δεν ένιωσα άβολα όταν μεγάλωσε το στήθος μου ή όταν είδα περίοδο. Αλλά θεωρώ ότι είναι καλύτερα να τα συζητάς. Αν ένιωθα άβολα θα τα συζητούσα με τη μητέρα μου και θα με συμβούλευε (Κορίτσι, 13)

Για τις καθηγήτριες νιώθεις λίγο άβολα. Αν δεις περίοδο για πρώτη φορά το Σεπτέμβρη, με την έναρξη της σχολικής χρονιάς, θα νιώθεις λίγο άβολα...ούτε καν την ξέρεις, πως θα της μιλήσεις; Ενώ η μητέρα σου είναι η μητέρα σου (Κορίτσι, 13)

Παρόμοια, τα παιδιά ηλικίας 14 χρόνων, υποστήριξαν ότι αξιόπιστες πληροφορίες για αυτά τα θέματα αντλούνται είτε από το σχολείο, είτε από τους γονείς, είτε από ένα μεγαλύτερο ή ένα συνομήλικο. Επομένως, τα παιδιά εάν θέλουν να μιλήσουν για τέτοιου είδους θέματα, θα απευθυνθούν κυρίως στους γονείς τους. Το συγκεκριμένο υποθετικό σενάριο δεν είχε χορηγηθεί στα παιδιά ηλικίας 15 χρόνων.

Οι ανάγκες των εφήβων σε σχέση με τη Περιεκτική Σεξουαλική Διαπαιδαγώγηση στα σχολεία

Αναμφίβολα, πέρα από τα παραπάνω, τη σημαντικότερη παράμετρο στη παρούσα μελέτη, αποτέλεσε η διερεύνηση των αναγκών των εφήβων σε σχέση με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση κατά τη σχολική τους εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, η διερεύνηση των αναγκών των εφήβων αποτελεί σημαντικό στοιχείο που συντελεί στην επιτυχή έκβαση των αποτελεσμάτων του ερευνητικού προγράμματος, και ειδικότερα στον σχεδιασμό ενός εγχειριδίου για εκπαιδευτικούς, το οποίο θα αποτελεί μια χρήσιμη πηγή εκπαιδευτικού υλικού για την εφαρμογή της Περιεκτικής Σεξουαλικής Διαπαιδαγώγησης. Για αυτό το σκοπό, όλοι οι έφηβοι είχαν ρωτηθεί σχετικά με ζητήματα που αφορούν την υφιστάμενη εκπαίδευσή τους, σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ενώ παράλληλα, διερευνήθηκαν οι πρόσθετες ανάγκες τους για τη καλύτερη ενσωμάτωση της διδασκαλίας της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, διαμέσου και του προτεινόμενου εκπαιδευτικού εγχειριδίου.

Αρχικά λοιπόν, από τις δηλώσεις των εφήβων ηλικίας 13 χρόνων, φάνηκε ότι το περιεχόμενο του μαθήματος της Βιολογίας, με θέματα που σχετίζονται με το αναπαραγωγικό σύστημα, δεν αποτελούν ενδιαφέροντα θέματα για τα παιδιά, χωρίς όμως να σημαίνει ότι αυτά δεν θα είναι ενδιαφέροντα θέματα όταν μεγαλώσουν ηλικιακά. Απλά αρκέστηκαν να δηλώσουν ότι μια γενική πληροφόρηση για το αναπαραγωγικό σύστημα θα ήταν αρκετή, ούτως ώστε να είναι προετοιμασμένοι σε περίπτωση που αντιμετωπίσουν ζητήματα όπως την κατανόηση του έμμηνου κύκλου και της εγκυμοσύνης για τα κορίτσια και η ονείρωξη για τα αγόρια. Αντίθετα, στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας, δήλωσαν ότι τους δίνεται η ευκαιρία να αντλήσουν πληροφορίες για θέματα που σχετίζονται με τις σωματικές αλλαγές στην εφηβεία καθώς επίσης και τη δυνατότητα να συζητήσουν για θέματα εφηβείας που σχετίζονται με τα συναισθήματα, τις στάσεις και τις αντιλήψεις τους. Χαρακτηριστικό αποτελεί το απόσπασμα ενός αγοριού:

Μάθαμε για την εφηβεία, για το άγχος στο σχολείο, για το σώμα και τις σωματικές αλλαγές και το πως να τις αντιμετωπίσεις γενικά. Για τις τρίχες κάτω από τις μασχάλες, για την ακμή, για τα σπυράκια, τον ιδρώτα, και μάθαμε να τα

αντιμετωπίζουμε με διάφορους τρόπους και έχει πετύχει αυτό το μάθημα. Με βοήθησε εμένα αρκετά (Αγόρι, 13)

Παράλληλα, τα παιδιά επέδειξαν το ενδιαφέρον να διδάσκονται στο συγκεκριμένο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας ζητήματα που σχετίζονται με τις προσωπικές και συναισθηματικές σχέσεις και τις δυσκολίες που συνάδουν με αυτές. Τα παρακάτω αποτελούν αντιπροσωπευτικά αποσπάσματα που σχετίζονται με την παραπάνω διαπίστωση:

Θα ήταν χρήσιμο να αναφέρονται στην Οικιακή Οικονομία και θέματα που διαπραγματεύονται την πίεση μέσα σε μια σχέση (Αγόρι, 13)

Θα ήθελα να μιλούσαμε για το πως θα αντιμετωπίσουμε τη σχέση που έχουμε, για το πως θέλουμε να είμαι μια σχέση μεταξύ μας, για το πως πρέπει να είναι το άλλο άτομο μέσα σε μια σχέση (Κορίτσι, 13)

Πέρα από τα παραπάνω, τα παιδιά ηλικίας 13 χρόνων αναζητούν πληροφόρηση για θέματα που σχετίζονται με την προφύλαξη κατά τη διάρκεια σεξουαλικής επαφής για αποφυγή σεξουαλικών μεταδιδόμενων νοσημάτων καθώς και του ιού του HIV. Συγκεκριμένα, οι πληροφορίες που παρέχονται στο μάθημα είναι ελλιπής ή επιφανειακές. Οι έφηβοι, νιώθουν την ανάγκη να συζητηθούν πιο πρακτικά ζητήματα, και όχι μόνο επιστημονικά ή θεωρητικά ζητήματα, που σχετίζονται για παράδειγμα με την αντισύλληψη. Χαρακτηριστικό είναι το παρακάτω απόσπασμα που παρουσιάζει με σαφήνεια τις απόψεις των παιδιών:

Είναι σημαντικό να μάθω για το προφυλακτικό, να λένε τις οδηγίες (οι εκπαιδευτικοί) πως να το χρησιμοποιούν, αλλά πρέπει να ξέρεις και για ποιο σκοπό και σε ποιο σκοπό το χρησιμοποιείς και όχι μόνο πως το χρησιμοποιείς (Κορίτσι, 13)

Πάντως, σε γενικές γραμμές φάνηκε ότι εκείνο που απασχολεί ιδιαίτερα τα παιδιά ηλικίας 13 χρόνων δεν αφορά άμεσα τη πληροφόρηση για τη σεξουαλική επαφή, εφόσον δεν αποτελούν, σύμφωνα με τις δηλώσεις τους, μέρος της ζωής τους. Αντίθετα, εκείνο που δηλώνουν ότι απουσιάζει από τη διαπαιδαγώγησή τους, σχετίζεται με την

ικανότητα διαχείρισης συναισθηματικών καταστάσεων σε ενδεχόμενη πίεση για σεξουαλική επαφή. Χαρακτηριστικά είναι τα παρακάτω αποσπάσματα:

Θα ήθελα να έχω γνώσεις για το πως θα αντιδράσω, τι να κάνω εάν με πιέζει κάποιος για να προχωρήσουμε σε σεξουαλική επαφή (Κορίτσι, 13)

Να μάθουμε για κάποια πράγματα. Το να ξέρουμε πως να αντιμετωπίζουμε καταστάσεις, αν πέσουμε θύμα βιασμού, πως να το αντιμετωπίσουμε, ή ακόμη και τις προφυλάξεις πως να τις χρησιμοποιούμε, να είμαστε σίγουροι (Αγόρι, 13)

Όσον αφορά τον τρόπο διδασκαλίας των ζητημάτων που σχετίζονται με θέματα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, τα παιδιά φάνηκε ότι αναζητούν ένα πιο διαδραστικό τρόπο προσέγγισης τέτοιων θεμάτων με παιχνίδια και υποθετικά σενάρια. Τέλος, οι έφηβοι αναφέρουν ότι το μάθημα πρέπει να διδάσκεται σε μικτές ομάδες αγοριών και κοριτσιών, ούτως ώστε να εισακούονται και οι απόψεις των δυο φύλων. Ενώ, μερίδα εφήβων δήλωσαν ότι επιθυμούν το μάθημα να γίνεται χωριστά ανά φύλο, ούτως ώστε να μπορεί να υπάρχει μεγαλύτερη άνεση στην έκφραση απόψεων, ιδιαίτερα για τη διδασκαλία ευαίσθητων γυναικείων και αντρικών ζητημάτων.

Από τις δηλώσεις των εφήβων ηλικίας 14 χρόνων, σχετικά με τα θέματα που είχαν διδαχθεί και εμπεριέχονται στη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, περιελάμβαναν τις θεματικές της εφηβείας και ωρίμανσης, της σεξουαλικής βίας και παρενόχλησης και των σεξουαλικών μεταδιδόμενων ασθενειών. Ειδικότερα, οι έφηβοι συμφώνησαν ότι η διδασκαλία τέτοιων θεμάτων στα σχολεία αποτελεί χρήσιμη πηγή πληροφόρησης, ιδιαίτερα στην περίπτωση που δεν έχουν τη δυνατότητα να ενημερωθούν από άλλες πηγές. Συγκεκριμένα, αναφέρθηκαν ότι διδάσκονται τέτοιου είδους θέματα στα μαθήματα της Οικιακής Οικονομίας, στη Βιολογία και λιγότερο στην Πολιτική Αγωγή. Εντούτοις, φάνηκε από τις απαντήσεις τους ότι δεν είναι ευχαριστημένοι με τον τρόπο διδασκαλίας των θεμάτων. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι ο κάθε μαθητής έχει διαφορετικό ρυθμό παρακολούθησης στο μάθημα, ενώ άλλοι υποστηρίζουν ότι οι εκπαιδευτικοί θεωρούν (λανθασμένα) ότι οι μαθητές κατέχουν αρκετές γνώσεις στα συγκεκριμένα ζητήματα, με αποτέλεσμα να μην επεξηγούν αναλυτικά τα διάφορα

θέματα. Για να γίνει περισσότερο κατανοητή η παραπάνω διαπίστωση, ακολουθούν τα παρακάτω αποσπάσματα:

Νομίζουν (οι εκπαιδευτικοί) ότι τα ξέρουμε και δεν ξεκινούν από την αρχή, ξεκινούν από τη μέση (Κορίτσι, 14)

Υπάρχουν ένα με δυο άτομα που γνωρίζουν για αυτά τα θέματα, επειδή οι έφηβοι μαθαίνουν και από αλλού (άλλες πηγές). Υπάρχουν μαθητές που δεν γνωρίζουν και αν ο εκπαιδευτικός ξεκινά από τη μέση οι υπόλοιποι δεν θα καταλάβουν γιατί πράγμα μιλά (Κορίτσι, 14)

Επιπλέον, από τις δηλώσεις των παιδιών φάνηκε ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί δεν αποδίδουν αποτελεσματικά κατά τη διδασκαλία διαφόρων ζητημάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση των παιδιών, επειδή οι ίδιοι δεν είναι άνετοι με τα θέματα αυτά. Συγκεκριμένα, αναφέρουν ότι κάποιοι εκπαιδευτικοί είναι άνετοι μέσα στην τάξη, ενώ κάποιοι άλλοι φαίνεται ότι ντρέπονται ή δεν νιώθουν άνετα να αναφερθούν σε τέτοιου είδους θέματα. Για παράδειγμα, ένας μαθητής υποστηρίζει:

Ντρεπόταν (ο εκπαιδευτικός) να πει τη λέξη 'προφυλακτικό' (Αγόρι, 14)

Πάντως, σε γενικές γραμμές, οι έφηβοι ηλικίας 14 χρόνων φάνηκε ότι αναζητούν νέους τρόπους διδασκαλίας και προσέγγισης του συγκεκριμένου μαθήματος. Συγκεκριμένα, εισηγήθηκαν να μειωθεί ο αριθμός των μαθητών και να δημιουργηθούν μικρότερες ομάδες κατά τη διδασκαλία του μαθήματος. Αυτό θα είχε ως επακόλουθο την ύπαρξη ενός καλύτερου κλίματος, με άνεση και εμπιστοσύνη και χωρίς να ντρέπονται να υποδείξουν στον εκπαιδευτικό συγκεκριμένες απορίες που έχουν. Ακόμη, πρότειναν στις συγκεκριμένες ομάδες και στα ίδια τα παιδιά, να δίνεται χρόνος συζήτησης, σε μια προσπάθεια να αποκαλύψουν τυχόν κενά και απορίες σε σχέση με τα συγκεκριμένα θέματα. Τα παρακάτω αποσπάσματα δικαιολογούν την παραπάνω διαπίστωση:

Να μοιράζονται σε ομάδες οι μαθητές, όπως κάνουμε τώρα εμείς εδώ. Αν είναι αρκετοί μαθητές μαζί, ντρέπονται (Κορίτσι, 14)

Να γίνουν (ομάδες) σε πιο κλειστό κύκλο (Κορίτσι, 14)

Τέλος, όσον αφορά το περιεχόμενο της διδασκαλίας, τα παιδιά υποστήριξαν ότι το κυριότερο σημείο που χρήζει βελτίωσης αποτελεί η διαφοροποίηση της γλωσσικής επεξήγησης των εκπαιδευτικών ούτως ώστε να λύνονται όλες οι απορίες και τα κενά των παιδιών. Ειδικότερα, θεωρούν ότι οι εκπαιδευτικοί πρέπει να χρησιμοποιούν απλοϊκή γλώσσα, ούτως ώστε να νιώθουν οι μαθητές ότι οι εκπαιδευτικοί βρίσκονται κοντά τους, μιλάνε την ίδια γλώσσα μαζί τους και να αντιλαμβάνονται στο μέγιστο τα θέματα που συζητιούνται μέσα στην σχολική τάξη.

Σύμφωνα με τους έφηβους ηλικίας 15 χρόνων, η ενημέρωση για τους κινδύνους που προκύπτουν μέσα από τη σεξουαλική επαφή, αποτελεί το σημαντικότερο κομμάτι στο μάθημα της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Παρόλα αυτά, υποστηρίζουν ότι λίγη ενημέρωση γίνεται στα σχολεία στα θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, ζητώντας την περαιτέρω αξιοποίηση του μαθήματος για τη διδασκαλία των παραπάνω θεμάτων. Χαρακτηριστικά, τα παιδιά αναφέρουν τα εξής:

Βασικά πιστεύω ότι ο κόσμος δεν ανοίγεται πολύ εύκολα σε αυτά τα θέματα και για αυτό δεν υπάρχει μεγάλη ενημέρωση, ειδικά στα σχολεία (Κορίτσι 15)

Εγώ πιστεύω ότι λίγη ενημέρωση μας δίνουν στα σχολεία, αλλά έστω και εκείνη η λίγη ενημέρωση είναι πολύ βασική. Δηλαδή μας διδάσκουν πράγματα που πρέπει να ξέρεις από πριν να προχωρήσεις σε μια σχέση ή τις συνέπειες, τι πρέπει να σκεφτείς πριν να γίνει (Κορίτσι, 15)

Ταυτόχρονα, τα παιδιά ανέφεραν ότι είχαν διδαχθεί τέτοιου είδους θέματα στην Πολιτική Αγωγή και στη Βιολογία. Αντίθετα, στο μάθημα της Οικιακής Οικονομίας, ρωτήθηκαν από την εκπαιδευτικό, εάν επιθυμούν να διδαχθούν θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση, με αποτέλεσμα να υπάρχει έλλειψη συνέπειας όσον αφορά τη διδασκαλία τέτοιων ζητημάτων. Οι εκπαιδευτικοί οφείλουν να βρουν τον τρόπο να παραδώσουν το μάθημα εφόσον είναι στο Αναλυτικό Πρόγραμμα ανεξάρτητα με το αν τοποθετηθούν οι μαθητές ότι το θέλουν ή όχι. Γενικά λοιπόν, για τους έφηβους ηλικίας 15 χρόνων, σημαντική θεματική σε ένα μάθημα σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης αποτελεί ο σεξουαλικός προσανατολισμός. Σύμφωνα λοιπόν με τις δηλώσεις τους, το ταξίδι αυτοανακάλυψης και αυτοεξερεύνησης του ενός εφήβου, πρέπει να αποτελεί ένα

από τα πρωταρχικά σημεία του συγκεκριμένου μαθήματος. Παράλληλα, υποστηρίζουν ότι η προσωπική εμπειρία του εκπαιδευτικού σε ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση αποτελεί βοηθητικό στοιχείο για την κατανόηση τέτοιων θεμάτων. Παράλληλα, επιθυμούν ο εκπαιδευτικός να κάνει τους μαθητές του να αισθανθούν άνετα, προσφέροντάς τους συμβουλές. Συγκεκριμένα, υποστηρίζουν ότι χρειάζονται ενημέρωση σχετικά με το πως να συμπεριφερθούν μέσα σε μια σχέση και να αντιμετωπίσουν τα προβλήματα που ενδεχομένως να προκύψουν σε μια σχέση, διαμέσου μιας εκτενής συζήτησης, αναφέροντας και τη δική τους άποψη. Όσον αφορά τον τρόπο διδασκαλίας του μαθήματος, οι έφηβοι ηλικίας 15 χρόνων θα προτιμούσαν να διδάσκονται με πιο πρακτικό τρόπο ζητήματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική επαφή. Για παράδειγμα μια μαθήτρια αναφέρεται στην εκμάθηση της σωστής εφαρμογής ενός ανδρικού προφυλακτικού και λέει τα εξής:

Είναι σημαντικό να σου εξηγήσει κάποιος (για το προφυλακτικό). Πρέπει! Αν δεν σου εξηγήσει κάποιος θα πρέπει να το ανακαλύψεις εσύ και μπορεί να μην το μάθεις τότε ή μπορεί να το κάνεις λάθος. Μπορεί τη σωστή (εφαρμογή σε πράξη) να μην τη δεις τότε (Αγόρι, 15)

Παράλληλα, τα παιδιά αναφέρθηκαν και σχολίασαν το χρόνο διδασκαλίας. Συγκεκριμένα, υποστήριξαν ότι απαιτείται περισσότερος χρόνος για να ειπωθούν και να διδαχθούν τόσο σημαντικά θέματα όσο αυτά της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης. Συγκεκριμένα, ένας έφηβος αναφέρθηκε στα εξής:

Δεν θα προσπαθούσα (σαν εκπαιδευτικός) να κλέψω 2 με 3 περιόδους. Θα το προγραμματίζα πιο καλά, έτσι ώστε να δοθεί απαραίτητος χρόνος για να μπορεί ο άλλος να καταλάβει εκείνα που θα του πεις. Δηλαδή, να μην πεις σε 45 λεπτά (τα πάντα). Να υπάρξει περισσότερος χρόνος, ούτως ώστε να υπάρξει και σωστή κατανόηση άλλα να γίνει και συζήτηση (Αγόρι, 15)

Τέλος, από τις δηλώσεις των εφήβων ηλικίας 15 χρόνων φάνηκε ότι προτιμούν να αναφέρονται στα συγκεκριμένα ζητήματα με λιγότερο επιστημονικούς όρους, ακριβώς όπως ζητάνε και τα παιδιά ηλικίας 14 χρόνων. Παράλληλα, η πλειοψηφία των εφήβων

εξέφρασε την επιθυμία τους να υπάρχουν μικτές ομάδες συζήτησης για να μπορούν ταυτόχρονα να ενημερώνονται και για τα δύο φύλα και για τις δύο πλευρές.

4. Γενικές Διαπιστώσεις

Η τρέχουσα έρευνα επιχείρησε να μελετήσει τις στάσεις και αντιλήψεις των εφήβων όσο αφορά τη δημιουργία υγιών διαπροσωπικών σχέσεων και τις ανάγκες τους σε σχέση με την σεξουαλική τους διαπαιδαγώγηση στα σχολεία. Αφού λοιπόν παρουσιάστηκαν τα αποτελέσματα, μέσα και από τα συλλεχθέντα δεδομένα, παρακάτω συνοψίζονται τα κυριότερα σημεία που προέβαλλαν οι ομάδες εστίασης των παιδιών.

Σε γενικές γραμμές για τους εφήβους όλων των ηλικιών, όπως διαφάνηκε και παραπάνω, η σεξουαλικότητα συσχετίζεται με την επαφή και την ένωση ή αλλιώς την ιδιαίτερη και ξεχωριστή σύνδεση δυο ατόμων με την παρουσία τρυφερών συναισθημάτων, καθώς και την αναμεταξύ τους ερωτική σχέση που χαρακτηρίζεται από αμοιβαία συναισθήματα. Πρόσθετα, τα μεγαλύτερα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι η σεξουαλικότητα σχετίζεται με την σεξουαλική έλξη και το σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου, ενώ παράλληλα δεν ξεχνούν να αναφερθούν στην ύπαρξη των σεξουαλικών μεταδιδόμενων νοσημάτων, καθώς και στην ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη, ως αποτελέσματα της μη λήψης μέτρων προφύλαξης κατά τη σεξουαλική επαφή. Ταυτόχρονα, η εξωτερική ομορφιά, σε συνδυασμό με την προσωπικότητα αποτελούν τα κυριότερα κριτήρια επιλογής ενός συντρόφου κατά τη συγκεκριμένη ηλικιακή και εφηβική περίοδο των παιδιών. Παράλληλα, αναφέρονται ότι πέρα από την εξωτερική ομορφιά και την προσωπικότητα, μια σχέση οπωσδήποτε πρέπει να προϋποθέτει το σεβασμό, την εμπιστοσύνη και τη στήριξη.

Ειδικότερα με βάση τις απαντήσεις των παιδιών, μπορεί κανείς να συμπεραίνει, ότι η επικοινωνία, η αμοιβαία εμπιστοσύνη, η ανεκτικότητα, η αγάπη, ο αλληλοσεβασμός, η τρυφερότητα και η αλληλοκατανόηση, αποτελούν σημαντικά στοιχεία για μια υγιή σχέση μεταξύ δυο ατόμων. Τέλος, οι έφηβοι αναγνωρίζουν τα στερεότυπα φύλου της κυπριακής κοινωνίας, καθώς και τις κοινωνικές πιέσεις, που ενδεχομένως, να επηρεάζουν καθοριστικά τις σεξουαλικές επιλογές και τις σχέσεις των εφήβων. Ακόμη, αξίζει να αναφερθεί ότι αρκετά παιδιά υποστήριξαν ότι ηλικιακά δεν θεωρούν τον εαυτό τους ώριμοι και συνειδητοποιημένοι για τη δημιουργία σεξουαλικών σχέσεων (εννοώντας «ολοκληρωμένη» σεξουαλική επαφή).

Πέρα από τα παραπάνω, για τους έφηβους, η ομοφυλοφιλία δεν μπορεί να καθορισθεί σε μια τέτοια νεαρή ηλικία. Από τις δηλώσεις των παιδιών διαπιστώνεται ότι θεωρούν ότι ο σεξουαλικός προσανατολισμός ενός αγοριού επηρεάζεται από το οικογενειακό του περιβάλλον. Επιπρόσθετα, φάνηκε ότι οι έφηβοι αναγνωρίζουν το φόβο και τα αισθήματα ντροπής που διακατέχουν ένα έφηβο στην προσπάθειά του να εκδηλώσει τα συναισθήματά του. Παράλληλα, θεωρούν ότι ένα ομοφυλόφιλο αγόρι, βιώνει τις ίδιες συναισθηματικές καταστάσεις όπως ακριβώς και ένα ετερόφυλο αγόρι. Πάντως, σε γενικές γραμμές, η επικρατούσα άποψη που ισχύει είναι ότι σε ένα σχολικό περιβάλλον, τα περισσότερα ομοφυλόφιλα αγόρια, στην περίπτωση που εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους για ένα άτομο θα αποτελέσουν στόχο συστηματικής και επαναλαμβανόμενης άσκησης ψυχικής ή/και σωματικής βίας από μια μερίδα συμμαθητών τους. Ειδικότερα, φάνηκε ότι τα ομοφυλόφιλα παιδιά θα αποτελέσουν θύματα ενός συχνού φαινομένου που παρατηρείται στα σχολεία, αναφερόμενοι στο σχολικό εκφοβισμό (bullying). Συγκεκριμένα, τα περισσότερα αγόρια στις ομάδες εστίασης, εξέφρασαν ομοφοβικές αντιλήψεις, δείχνοντας την έλλειψη αποδοχής σε ομοφυλόφιλα αγόρια.

Πρόσθετα, έχοντας μελετήσει τις αντιλήψεις των εφήβων για θέματα που άπτονται της σεξουαλικής ωρίμανσης των παιδιών, διαπιστώνεται ότι, κυρίως, τα μικρότερα σε ηλικία παιδιά αδυνατούσαν να επεξηγήσουν συγκεκριμένες θεματικές (πχ. ονείρωση) που σχετίζονταν με θέματα σεξουαλικής ωρίμανσης. Πάντως, σχεδόν όλα τα παιδιά, αναγνωρίζουν ότι οι εφηβικές σωματικές αλλαγές αποτελούν φυσική προέκταση της σωματικής τους ανάπτυξης, ενώ συμφωνούν ότι αυτές οι αλλαγές συνοδεύονται από συναισθήματα φόβου και ντροπής.

Επιπλέον, όσον αφορά τις στάσεις και αντιλήψεις των εφήβων για ενδεχόμενη πίεση σεξουαλικής επαφής και τις υπαρκτές μεθόδους αντισύλληψης, διαπιστώνεται ότι οι έφηβοι όλων των ηλικιών, αντιδρούν αρνητικά στην περίπτωση πίεσης για σεξουαλική επαφή, ενώ αναφέρουν πως σημαντικός παράγοντας για την αντιμετώπιση αυτής της κατάστασης αποτελεί ο χαρακτήρας ενός κοριτσιού και ο βαθμός ευαισθησίας που την διακατέχει. Τα παιδιά θεωρούν ότι ένα κορίτσι έχει ελλιπής χαρακτήρα αν δυσκολεύεται να αντισταθεί στην πίεση, επιδεικνύοντας πως δεν αντιλαμβάνονται την διαφορά στην κοινωνικοποίηση αγοριών και κοριτσιών, η οποία κοινωνικοποίηση αποδίδει

διαφορετικές αξίες χαρακτηριστικών προσωπικότητας αγοριών/κοριτσιών (κοινωνικοποίηση βάση κοινωνικού φύλο), και προσδίδει αρνητικές επιπτώσεις στη μη-συμμόρφωση με τα χαρακτηριστικά αυτά.

Επίσης, τα παιδιά θεωρούν πως τα περισσότερα κορίτσια δεν είναι εξοπλισμένα σωστά για να χειριστούν την πίεση από τα αγόρια τα οποία προβάλλουν πιθανή ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά, αυξάνοντας το κίνδυνο να εκτεθούν σε βία. Ενώ, επισημαίνεται ο κίνδυνος και ο εξαναγκασμός των κοριτσιών να παραμένουν σε ανθυγιεινές σχέσεις με κριτήριο την αγάπη. Ως εκ τούτου, θεωρούν πως εάν χαρακτηριστικά της προσωπικότητας των κοριτσιών, όπως η τόλμη και η αυτοπεποίθηση, απουσιάζουν, τότε αυτό αυξάνει τον κίνδυνο για τυχόν ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά. Φαίνεται ότι τα παιδιά δίνουν έμφαση στην ευθύνη του ατόμου να αντισταθεί της βίας, και η «απουσία» χαρακτηριστικών ενδυνάμωσης είναι φταίξιμο του ίδιου του ατόμου, χωρίς να αντιληφθούν ότι υπάρχουν κοινωνικές και άλλες διεργασίες που επηρεάζουν την «απουσία» τόλμης και αυτοπεποίθησης.

Τέλος, όσο αφορά τις ανάγκες των παιδιών σε σχέση με τη σεξουαλική τους διαπαιδαγώγηση στα σχολεία, φάνηκε ότι οι έφηβοι όλων των ηλικιών αναζητούν απαντήσεις και συμβουλές σε θέματα που σχετίζονται με τη σεξουαλική πράξη και τη πρώτη σεξουαλική επαφή, τη διάθεση και ψυχοσύνθεση των εφήβων, καθώς και θέματα απόρριψης και σεβασμού που συνδέονται με το συναισθηματικό κομμάτι των σχέσεων. Συγκεκριμένα, οι έφηβοι τόνισαν την ανάγκη τους για την προσφορά πληροφόρησης και στήριξης σε θέματα που σχετίζονται με τη σύναψη λειτουργικών σχέσεων, καθώς και τη στήριξη στην ικανότητα διαχείρισης των συναισθημάτων τους. Ταυτόχρονα, οι έφηβοι αναφέρθηκαν στους τρόπους και μέσα προφύλαξης κατά τη σεξουαλική επαφή (προφυλακτικά, αντισυλληπτικά χάπια), τις ανεπιθύμητες εγκυμοσύνες, τα σεξουαλικά μεταδιδόμενα νοσήματα, καθώς και τη γενική ενημέρωση για το νομικό πλαίσιο που διέπει τις σεξουαλικές επαφές και τη σεξουαλική επαφή των εφήβων, την ενδεχόμενη σεξουαλική κακοποίηση και σεξουαλική παρενόχληση, καθώς επίσης και συμβουλές για τη συναισθηματική προφύλαξη του εαυτού τους. Παράλληλα, διαπιστώνεται ότι διαμέσου της συζήτησης και ενός διαδραστικού τρόπου διδασκαλίας του μαθήματος, οι έφηβοι θα βοηθηθούν και θα εξυπηρετηθούν πάρα πολύ. Συγκεκριμένα, φάνηκε ότι

επιζητούν περισσότερη πρακτική και ενημερωτική διδασκαλία μέσα και από την ενεργή συμμετοχή των ίδιων των παιδιών. Για παράδειγμα πως εφαρμόζεται ένα προφυλακτικό, καθώς και με ποιους αποδεχτούς τρόπους (πχ. από φαρμακείο, συνταγή γιατρού και όχι για παράδειγμα παράνομα από το διαδίκτυο) μπορεί ένα κορίτσι να προμηθευτεί αντισυλληπτικά χάπια. Όλα τα παραπάνω, αναφέρουν ότι θα κεντρίσουν το ενδιαφέρον των παιδιών, ακόμη περισσότερο, εάν συνοδεύονται από απλοϊκή χρήση της γλώσσας, από τη μεριά των εκπαιδευτικών, αποφεύγοντας επιστημονικούς όρους των θεμάτων, σε μια προσπάθεια να κεντρίσουν ακόμη περαιτέρω το ενδιαφέρον τους. Η παραπάνω ενημέρωση, σύμφωνα με τις δηλώσεις των παιδιών, μπορεί να εφαρμοστεί όχι μόνο από τους εκπαιδευτικούς αλλά και από ειδικά καταρτισμένο προσωπικό όπως για παράδειγμα οι σχολίατροι αλλά και οι σεξολόγοι. Τέλος, διαφάνηκε ότι οι περισσότεροι έφηβοι αναζητούν την ύπαρξη μικρότερων ομάδων συζήτησης, για την ενημέρωση τέτοιων θεμάτων, μέσα σε ένα κλίμα ασφάλειας και εμπιστοσύνης, καθώς και την αφιέρωση περισσότερου διδακτικού χρόνου για τη συζήτηση και διδασκαλία θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση.

Εν κατακλείδι, οι έφηβοι της κυπριακής κοινωνίας οφείλουν να εκπαιδεύονται και να διδάσκονται σε ένα τόσο σημαντικό ζήτημα όσο είναι και η σεξουαλική διαπαιδαγώγησή τους. Επομένως, η εκπαίδευση και το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί καθοριστικό παράγοντα στη σωστή διαπαιδαγώγηση των εφήβων, προσφέροντάς τους ολιστική γνώση για τον εαυτό τους ως σεξουαλικά όντα. Ας μην ξεχνάμε ότι η σωστή παροχή πληροφοριών και γνώσης σε τέτοια ζητήματα, αποτελεί το θεμέλιο λίθο για τη στήριξη των λειτουργικών σχέσεων των σημερινών εφήβων στο παρόν τους, αλλά και στο μέλλον τους ως ενήλικες. Ως εκ τούτου, η προσπάθεια δημιουργίας του συγκεκριμένου εγχειριδίου, ως απόρροια της παρούσας έρευνας, οφείλει να είναι απόλυτα εναρμονισμένη με τις απαιτήσεις τόσο των εφήβων όσο και των εκπαιδευτικών τους, αναδεικνύοντας με πρακτικό τρόπο, καθώς και στοχευμένη πληροφόρηση, όλα τα παραπάνω ζητήματα που απασχολούν τους εφήβους.

5. Καταληκτικά Γενικού Τύπου Σχόλια

Καταληκτικά και με βάση τα συμπεράσματα, τα γενικά σχόλια που προκύπτουν από την παρούσα μελέτη, συνοψίζονται ως εξής:

Γενικές αντιλήψεις και στάσεις

- Η σεξουαλικότητα, για τους έφηβους συσχετίζεται με την επαφή και ένωση δυο ατόμων ή αλλιώς ως μια ιδιαίτερη και ξεχωριστή σύνδεση δυο ατόμων με την παρουσία τρυφερών συναισθημάτων, καθώς και την αναμεταξύ τους ερωτική σχέση
- Τα μεγαλύτερα παιδιά αντιλαμβάνονται ότι η σεξουαλικότητα σχετίζεται με την σεξουαλική έλξη και το σεξουαλικό προσανατολισμό ενός ατόμου
- Η εξωτερική ομορφιά και η προσωπικότητα, αποτελούν τα κυριότερα κριτήρια επιλογής ενός συντρόφου κατά την ηλικιακή και εφηβική περίοδο των παιδιών
- Μια σχέση, χαρακτηρίζεται από σεβασμό, εμπιστοσύνη και στήριξη. Ειδικότερα, η επικοινωνία, η αμοιβαία εμπιστοσύνη, η ανεκτικότητα, η αγάπη, ο αλληλοσεβασμός, η τρυφερότητα και η αλληλοκατανόηση, αποτελούν σημαντικά στοιχεία για μια υγιής σχέση μεταξύ δυο ατόμων
- Αρκετά παιδιά υποστήριξαν ότι ηλικιακά δεν μπορούν να θεωρηθούν ώριμοι και συνειδητοποιημένοι για τη δημιουργία μιας ολοκληρωμένης σχέσης. Πιστεύουν ότι η ωριμότητα αυτή ξεκινά από την ηλικία 16 χρονών και μετά
- Η ομοφυλοφιλία δεν μπορεί να καθοριστεί σε μια τέτοια νεαρή ηλικία, ενώ σημαντικό παράγοντα για το σεξουαλικό προσανατολισμό ενός παιδιού διαδραματίζει το οικογενειακό του περιβάλλον. Πρόσθετα υπάρχει η άποψη ότι κάποια αγόρια είναι εκ φύσεως ομοφυλόφιλα.
- Τα περισσότερα ομοφυλόφιλα αγόρια, στην περίπτωση που εκδηλώσουν το ενδιαφέρον τους για ένα άτομο θα αποτελέσουν στόχο συστηματικής και επαναλαμβανόμενης άσκησης ψυχικής ή/και σωματικής βίας από μια μερίδα συμμαθητών τους. Ενώ, τα παιδιά αναγνωρίζουν τα συναισθήματα φόβου και

ντροπής που διακατέχουν ένα ομοφυλόφιλο αγόρι στην προσπάθειά του να εκδηλώσει συναισθήματα του

- Τα παιδιά τοποθετούνται πως συγκεκριμένες σωματικές αλλαγές αποτελούν φυσική προέκταση της σωματικής τους ανάπτυξης. Αυτές οι αλλαγές συνοδεύονται από συναισθήματα φόβου και ντροπής, αναζητώντας πληροφόρηση κυρίως από τους γονείς και συνομηλίκους τους και όχι από τους εκπαιδευτικούς
- Τα παιδιά όλων των ηλικιών, αντιδρούν αρνητικά στην ενδεχόμενη πίεση για σεξουαλική επαφή, ενώ αναγνωρίζουν υπαρκτά μέτρα αντισύλληψης.
- Τα παιδιά αναγνωρίζουν την έλλειψη δεξιοτήτων για να χειριστούν τέτοιες καταστάσεις όταν βρεθούν αντιμέτωποι με την πίεση σεξουαλικής επαφής
- Επισημαίνεται ο κίνδυνος και ο εξαναγκασμός των κοριτσιών να παραμένουν σε ανθυγιεινές σχέσεις με κριτήριο την αγάπη. Η απουσία χαρακτηριστικών όπως η τόλμη και η αυτοπεποίθηση αυξάνει τον κίνδυνο για τυχόν ανεπιθύμητη σεξουαλική συμπεριφορά.

Προτάσεις για το σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού εγχειριδίου και τη διδασκαλία του μαθήματος

- Προσθήκη θεματικών που σχετίζονται με τις προσωπικές και συναισθηματικές σχέσεις των εφήβων, τη σύναψη λειτουργικών σχέσεων, στήριξη στην ικανότητα διαχείρισης και προφύλαξης του εαυτού τους (πχ. ικανότητα διαχείρισης συναισθηματικών καταστάσεων σε ενδεχόμενη πίεση για σεξουαλική επαφή, αντιμετώπιση προβλημάτων σε μια σχέση, συμβουλές και στήριξη, θέματα απόρριψης, σεβασμού κλπ)
- Προσθήκη θεματικών που σχετίζονται με την πρακτική (και όχι επιστημονική) πληροφόρηση για τα μέσα και τρόπους προφύλαξης κατά τη σεξουαλική επαφή (πχ. κίνδυνοι, συνέπειες, προφύλαξη κλπ)
- Προσθήκη θεματικών που σχετίζονται με το σεξουαλικό προσανατολισμό των ατόμων (πχ. Θέματα ομοφυλοφιλίας)

- Προσθήκη θεματικών που περιλαμβάνουν ενημέρωση για το νομικό πλαίσιο που διέπει τις σεξουαλικές επαφές και τη σεξουαλική επαφή των εφήβων (πχ. νόμιμη ηλικία για σεξουαλική επαφή κλπ)
- Προσθήκη θεματικών για την πληροφόρηση και τη δυνατότητα αγοράς αντισυλληπτικών χαπιών δια της νόμιμης οδού (μέσα από χορηγημένη συνταγή ή νόμιμη αγορά από το φαρμακείο)
- Διαδραστικός τρόπος προσέγγισης του μαθήματος μέσα από παιχνίδια, υποθετικά σενάρια και ιστορίες
- Πρακτική διδασκαλία θεμάτων προφύλαξης και αντισύλληψης κατά τη σεξουαλική επαφή (πχ. πρακτική εφαρμογή προφυλακτικού, σπιράλ κλπ)
- Μικτή διδασκαλία συγκεκριμένων θεματικών και των δυο φύλων για να εισακούονται όλες οι απόψεις και να ενημερώνονται και τα δυο φύλα
- Χωριστή διδασκαλία θεματικών για τη διδασκαλία ευαίσθητων γυναικείων και αντρικών ζητημάτων. Αυτό θα δώσει στα παιδιά την ελευθερία να συζητήσουν θέματα που αφορούν το φύλο τους χωρίς συναισθήματα ντροπής και φόβου
- Δημιουργία μικρότερων ομάδων μέσα στη σχολική τάξη, κατά τη διδασκαλία των μαθημάτων της σεξουαλικής διαπαιδαγώγησης, για ένα χαλαρό κλίμα εμπιστοσύνης, άνεσης και ασφάλειας
- Να δίνεται χρόνος συζήτησης στις χωρισμένες ομάδες παιδιών, μέσα από δραστηριότητες, γα την αναμεταξύ τους συζήτηση σε διάφορα θέματα (πχ. συζήτηση παιδιών μέσα από υποθετικά σενάρια για την αντιμετώπιση συναισθηματικών καταστάσεων)
- Η μετάδοση της γνώσης των εκπαιδευτικών, αλλά και το περιεχόμενο του εγχειριδίου (δραστηριότητες, κείμενα κλπ) να δίνονται με ένα πιο απλοϊκό γλωσσικό τρόπο για να κεντρίζουν το ενδιαφέρον των παιδιών, και να αισθάνονται ότι βρίσκονται στα ίδια μήκη κύματος με τους εκπαιδευτικούς τους. Αναφορά στα συγκεκριμένα ζητήματα με λιγότερο επιστημονικούς όρους.
- Προσφορά διαλέξεων και σεμιναρίων από ειδικά καταρτισμένο προσωπικό (πχ. σχολίατροι, σεξολόγοι), στα πλαίσια του μαθήματος, πέρα από τους εκπαιδευτικούς

- Προσθήκη ενός ανώνυμου ερωτηματολογίου, που θα περιέχεται μέσα στο εγχειρίδιο για στοχευμένη ενημέρωση και πληροφόρηση, ανάλογα και με τις ανάγκες των παιδιών, για θέματα που τους απασχολούν
- Περισσότερος διδακτικός χρόνος για τη συζήτηση και διδασκαλία θεμάτων που σχετίζονται με τη σεξουαλική διαπαιδαγώγηση

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Α.

Οδηγός Συζήτησης – Ομάδα Εστίασης Μαθητών ηλικίας 13 χρόνων

Γνωριμία: (5 λεπτά)

- Γνωριμία
- **Consent forms**
- Αναφορά στη δεοντολογία της έρευνας:
 - εμπιστευτικότητα, ανωνυμία (κατά τη διάρκεια της συζήτησης και κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των αποτελεσμάτων- μπορούν να χρησιμοποιήσουν ψευδώνυμο αν το επιθυμούν)
 - μπορούν να σταματήσουν όποτε θέλουν
 - είναι δικαίωμά τους να μην απαντήσουν σε κάποια ερώτηση που για κάποιο λόγο τους κάνει να νιώθουν άβολα

Εισαγωγή (15 λεπτά)

1. Τι σας έρχεται στο μυαλό όταν μιλούμε για **σεξουαλικότητα**;
2. Ποια **θέματα για** τη σεξουαλικότητα αφορούν τα νεαρά άτομα όπως εσάς;
 - Για παράδειγμα ποια θέματα που αφορούν την **εφηβεία** σας ενδιαφέρουν;
 - Ποια θέματα που αφορούν το να **γνωρίζετε καλύτερα τον εαυτό σας** , σας ενδιαφέρουν;
3. Τι σας έρχεται στο μυαλό όταν μιλούμε για τις **σχέσεις** ; Τι άλλο; Κάτι άλλο;
4. Ποια θέματα που αφορούν τις σχέσεις γενικά (μεταξύ ζευγαριών) σας ενδιαφέρουν;
5. **Για ποιους λόγους** είναι αυτά τα θέματα σημαντικά για τους νέους;
6. Τι σημαίνει για σας «**υγιής σχέση**»;
7. Τι χρειάζονται τα νεαρά άτομα ώστε να μπορούν να έχουν υγιής σχέσεις;
 - **Τι πρέπει να ξέρουν**;
 - **Τι πρέπει να κάνουν**;
8. **Τι ξέρουν** οι νέοι για τα θέματα που αναφέρατε πιο πάνω; (Σεξουαλικότητα, εφηβεία, σχέσεις);
9. Ποια είναι τα **κενά στις γνώσεις** ή **στις συμπεριφορές** των νέων σε σχέση με τα διάφορα θέματα που αναφέρατε;
10. Τι χρειάζεται για να **καλυφτούν αυτά τα κενά**; Εξηγήστε. Παραδείγματα

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΙΚΡΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ - 70 λεπτά

10 λεπτά να συζητήσουν τις ιστορίες στις μικρές ομάδες

60 λεπτά συζήτηση στην ολομέλεια

ΣΕΝΑΡΙΟ – ΠΙΕΣΗ ΓΙΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΠΑΦΗ (ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΙ ANNA)

11. Ποια θέματα συζητά η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
12. Είναι το θέμα της **έναρξης της σεξουαλικής επαφής** κάτι που απασχολεί τους νέους; Γιατί νομίζετε;
13. Τι νομίζετε για την **ηλικία** του Γιώργου και της Άννας για να έχουν σεξουαλική επαφή;
14. **Τι σημαίνει συναίνεση;**
15. Πως μπορεί ένα άτομο να ξέρει **ότι είναι έτοιμο για να έχει σεξουαλικές σχέσεις;**
16. Τι νομίζετε ότι **χρειάζεται** ώστε να μπορέσουν δυο άτομα **να προχωρήσουν σε σεξουαλικές σχέσεις;**
 - Τι πρέπει να ξέρουν;
 - Τι πρέπει να κάνουν; Ποιες συμπεριφορές/δεξιότητες είναι σημαντικές;
17. **Για ποιο λόγο** χρειάζονται τις πιο πάνω γνώσεις / δεξιότητες;
 - Γιατί είναι σημαντικό να έχουν αυτή τη γνώση/δεξιότητες; Κάτι άλλο;
18. Πως βρίσκετε τα **επιχειρήματα** που χρησιμοποιεί ο Γιώργος; Ότι θα είναι πιο δημοφιλής; Ότι όλοι το κάνουν; Ότι οι παρθένοι στιγματίζονται γιατί δεν είναι cool? ; Ότι θα την αφήσει και θα φύγει;
19. Με βάση το τι βλέπετε από άλλες φίλες σας, **πως νομίζετε ότι θα αντιδράσει η Άννα;** Γιατί;
20. Εσείς τι θα συμβουλευέτε την Άννα να κάνει; Γιατί;
21. **Είναι εύκολο να αντιδράσει με αυτό τον τρόπο;**
22. Τι σημαίνει «**έκφραση υγιής σεξουαλική συμπεριφορά**»;
 - Ποιες συμπεριφορές αποτελούν υγιή σεξουαλική συμπεριφορά;
23. **Ποιες γνώσεις** είναι σημαντικές για σας, για έχετε υγιή σεξουαλική συμπεριφορά;
24. **Ακολουθούν οι νέοι αυτό που ονομάσατε ως έκφραση υγιής σεξουαλική συμπεριφοράς;** Πώς;
25. Αν δεν ακολουθούν μια υγιή σεξουαλική συμπεριφορά, γιατί συμβαίνει αυτό; Τι λείπει;
26. Ο Γιώργος δεν ήθελε να χρησιμοποιήσει προφυλακτικό. Είναι σημαντικό να χρησιμοποιεί κάποιος προφυλακτικό ή όχι τόσο; Γιατί το λέτε αυτό;
27. **Αν δεν το έχουν αναφέρει:** μήπως χρειάζεται να ξέρουν οι νέοι κάτι συγκεκριμένο για την αντισύλληψη; Για τα ΣΜΝ; Για ανεπιθύμητη εγκυμοσύνη; Για μη υγιείς συμπεριφορές στη σχέση;

- Χρειάζεται να γνωρίζουν κάτι άλλο ; Εξηγείστε

ΣΕΝΑΡΙΟ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ- ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΗΣ

- 28.** Ποια θέματα συζητά η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
- 29.** Εσείς **τι νομίζετε για τα** συναισθήματα του Φίλιππου;
- 30.** Αν ο Φίλιππος είχε αυτά τα συναισθήματα **προς ένα κορίτσι, θα άλλαζε κάτι;**
 - Θα **αντιδρούσε με τον ίδιο τρόπο**, νιώθοντας την ίδια αμηχανία; Γιατί/ Γιατί όχι;
- 31.** Υπάρχει κάτι άλλο **που θα ήταν διαφορετικό αν αυτή η ιστορία γινόταν** μεταξύ ενός κοριτσιού και ενός αγοριού;
- 32.** Αν ο Φίλιππος και ο Αλέξης ήταν συμμαθητές σας, **πως θα αντιδρούσατε προς αυτούς;**
- 33.** Πως θα αντιδρούσε γενικά ο **περίγυρος του σχολείου** νομίζετε; Γιατί;

ΣΕΝΑΡΙΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΩΡΙΜΑΝΣΗΣ- ΜΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗ

- 34.** Ποιες **αλλαγές είδαν** ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους; Αναφέρετέ τις συγκεκριμένα
- 35.** Εσείς **τι νομίζετε για τις αλλαγές** που είδαν ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους;
- 36.** Πως **συμπεριφέρονται** συνήθως οι έφηβοι όταν αρχίζουν να συμβαίνουν αυτές οι αλλαγές;
- 37.** Πώς **νιώθουν** οι έφηβοι γι'αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν;
 - Είναι οι αλλαγές **κάτι που τους κάνει νιώθουν άβολα** ή όχι; Γιατί
- 38.** Υπάρχουν κάποιες αλλαγές που είναι πιο άβολες από άλλες; Για παράδειγμα η περίοδος; Ο αυνανισμός; Γιατί είναι πιο άβολα;
- 39.** Νομίζετε ότι τα νεαρά άτομα όπως εσείς **έχουν αρκετές γνώσεις** για αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν;
 - Πως αποκτούν αυτές τις γνώσεις; Γιατί δεν γνωρίζουν αρκετά πράγματα;
- 40.** Είναι **σημαντικό να έχουν αρκετές γνώσεις** γι'αυτές τις αλλαγές; Γιατί; Γιατί όχι;
- 41.** **Μιλούν γι'αυτές τις αλλαγές** με άλλους; Είναι εύκολο να μιλούν με άλλους γι'αυτά τα θέματα;
 - Θα μπορούσαν για παράδειγμα **να μιλήσουν στους φίλους τους** ή όχι; Γιατί; Θα ήταν δύσκολο ή εύκολο; Γιατί;
- 42.** Θα ήταν καλή ιδέα **να μιλήσουν στους γονείς** τους για τα θέματα αυτά; Γιατί/ γιατί όχι;
- 43.** Από πού μπορούν να πάρουν **τις πιο αξιόπιστες πληροφορίες** για τις αλλαγές που περνούν;

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (20 λεπτά)

44. Θα ήθελα τώρα να μιλήσουμε λίγο για τη διδασκαλία των θεμάτων που αφορούν τη σεξουαλικότητα και τις σχέσεις. **Σε ποια μαθήματα διδάσκεστε** αυτά τα θέματα;
45. **Πως αξιολογείτε τη διδασκαλία** αυτών των θεμάτων Σας αρέσει; Δε σας αρέσει; Γιατί;
46. Ας θυμηθούμε λίγο τα θέματα που αναφέρατε στην αρχή της συζήτησής μας για τα θέματα σεξουαλικότητας που ενδιαφέρουν τους νέους ιδιαίτερα, δηλαδή θέματα που αφορούν **Σε ποιο βαθμό οι ανάγκες σας να παίρνετε την γνώση και να κτίζετε δεξιότητες στα θέματα αυτά καλύπτονται μέσα από την σεξουαλική αγωγή στο σχολείο όπως γίνεται τώρα;**
47. **Γιατί το λέτε αυτό;**
- Ποιες συγκεκριμένες ανάγκες **καλύπτονται ικανοποιητικά;** Γιατί; Τι σας προσφέρει η σεξουαλική αγωγή;
 - Ποιες συγκεκριμένες ανάγκες **σε σχέση με το να παίρνετε την απαιτούμενη γνώση και να κτίζετε τις απαιτούμενες δεξιότητες δεν καλύπτονται ικανοποιητικά;** Τι λείπει; Εξηγείστε.
48. Τι θα θέλατε **να γίνεται καλύτερα** σε σχέση με τη σεξουαλική αγωγή; Με ποιο τρόπο;
49. Αν **σχεδιάζατε** εσείς το μάθημα αυτό πως θα το κάνατε;
- Τι **θέματα** θα συμπεριλαμβάνατε;
 - **Πως θα γινόταν το μάθημα;**
50. Μήπως θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο με βάση όλα αυτά που έχουμε συζητήσει σήμερα;

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ!

Σενάριο 1 – Ο Γιώργος και η Άννα

Ο Γιώργος και η Άννα είναι 14 χρονών και είναι μαζί εδώ και ένα χρόνο. Αν και έχουν κάνει διάφορα προκαταρκτικά δεν έχουν ακόμα ολοκληρώσει τη σχέση τους. Εδώ και ένα μήνα ο Γιώργος πιέζει την Άννα να κάνουν έρωτα ενώ εκείνη δεν είναι σίγουρη. Η τελευταία τους συνομιλία ήταν η ακόλουθη

Γ: Δεν καταλαβαίνω γιατί δε θέλεις να κάνεις το πιο φυσικό πράμα στον κόσμο! Αν ήσουν πιο ώριμη θα το έκανες. Τελικά είσαι ανώριμη ακόμα...

A: Δε νομίζω ότι το σεξ αποδεικνύει ωριμότητα... Εξάλλου είμαι μικρή ακόμα...

Γ: Μικρή!!!! Σιγά οι περισσότερες που ξέρω το έχουν κάνει ήδη από τα 13 τους!

Γ: Αν με αγαπούσες θα το έκανες.

A: Φυσικά σε αγαπώ. Απλώς δεν είμαι σίγουρη...

Γ: Τι είναι το πρόβλημα σου δηλαδή; Όλες οι φίλες σου το έχουν κάνει . Γιατί θέλεις να είσαι τόσο διαφορετική; Θέλεις να σε δακτυλοδείχνουν και να σε φωνάζουν «παρθένα»;

A: Εγώ φοβάμαι ακόμα... Αν πονέσω... Αν δεν μου αρέσει;

Γ: Δε θα πονέσεις καθόλου. Εγώ ξέρω τι κάνω. Και πίστεψε με θα σου αρέσει τόσο πολύ που θα το θέλεις συνέχεια

A: Και αν μείνω έγκυος; Εγώ δε ξέρω από αυτά... φοβάμαι

Γ: Καλά μη λες βλακείες! Δεν μπορείς να μείνεις έγκυος από την πρώτη φορά....

A: Δεν πρέπει να χρησιμοποιήσουμε κάτι; Προφυλακτικό ας πούμε;

Γ: Μα γιατί θέλεις να χρησιμοποιήσουμε προφυλακτικό, νομίζεις ότι έχω AIDS; Και να χρησιμοποιήσουμε προφυλακτικό θα χαλάσει την απόλαυση... Μην λες βλακείες... Και το μόνο που έχεις να φοβάσαι είναι ότι αν δεν πας μαζί μου, θα ψάξω αλλού Έχει πολλές πορτοκαλιές που κάνουν πορτοκάλια ...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Ποια θέματα συζητά η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
- Πως βρίσκετε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο Γιώργος για να πείσει την Άννα;
- Με βάση το τι βλέπετε από άλλες φίλες σας, πως νομίζετε ότι θα αντιδράσει η Άννα; Γιατί;
- Εσείς τι θα συμβουλεύετε την Άννα να κάνει; Γιατί;
- Είναι το θέμα της έναρξης της σεξουαλικής επαφής ένα θέμα που απασχολεί τους νέους; Εξηγείστε.

Σενάριο 3: Ο Φίλιππος και ο Αλέξης

Ο Φίλιππος και ο Αλέξης είναι συμμαθητές από το Δημοτικό. Τώρα πάνε και στο ίδιο Γυμνάσιο. Πάντα είχαν μια ιδιαίτερη έλξη και μια έντονη χημεία ο ένας προς τον άλλο και περνούν πολύ χρόνο μαζί. Πριν ένα μήνα ο Φίλιππος αντιλήφθηκε ότι τα αισθήματά του προς τον Αλέξη δεν είναι απλώς φιλικά, αλλά είναι ερωτικά. Θα ήθελε να μιλήσει στον Αλέξη γι' αυτό αλλά δεν είναι σίγουρος πώς να προσεγγίσει το θέμα. Ξέρει ότι ο Αλέξης δεν ενδιαφέρεται για κορίτσια γιατί πολλές φορές τον είδε να «τσεκάρει» αγόρια. Ο Φίλιππος νιώθει όμως αμήχανα να του μιλήσει για τα αισθήματά του και δε ξέρει πώς να το χειριστεί. Αν ο Αλέξης θέλει να είναι μόνο φίλοι και δε θέλει σχέση, αυτό μπορεί να σημαίνει ότι θα χαλάσει η φιλία τους. Από την άλλη πως μπορεί να ξέρει αν ο Αλέξης ενδιαφέρεται γι' αυτόν αν δεν του μιλήσει;

- Ποια θέματα συζητά η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
- Πως νομίζετε ότι πρέπει να αντιδράσει ο Φίλιππος; Πρέπει να πει κάτι στον Αλέξη ή όχι; Γιατί;
- Εσείς τι νομίζετε για τα ομοφυλοφιλικά συναισθήματα του Φίλιππου;
- Αν ο Φίλιππος είχε αυτά τα συναισθήματα προς ένα κορίτσι, θα άλλαζε κάτι; Θα αντιδρούσε με τον ίδιο τρόπο, νιώθοντας την ίδια αμηχανία; Γιατί/ Γιατί όχι;
- Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήταν διαφορετικό αν αυτή η ιστορία διαδραματιζόταν μεταξύ ενός κοριτσιού και ενός αγοριού;
- Αν ο Φίλιππος και ο Αλέξης ήταν συμμαθητές σας, πως θα αντιδρούσατε προς αυτούς;
- Πως θα τους αντιμετώπιζαν γενικά στο σχολείο;

Σενάριο 4: Ο Μάκης και η Ελένη

Ο Μάκης είναι 12 χρονών. Εδώ και λίγο καιρό ξυπνά με το πέος του σε στύση. Κάποιες φορές νιώθει και το εσώρουχό του βρεγμένο όταν ξυπνά. Νιώθει πολύ άβολα και πολύ αμήχανα γι' αυτό. Δεν είναι σίγουρος όμως αν αυτό είναι φυσιολογικό. Τώρα τελευταία ανακάλυψε ότι όταν αγγίζει το πέος του νιώθει ευχαρίστηση. Διερωτάται αν το κάνουν και οι φίλοι του. Ντρέπεται όμως τόσο πολύ με όλα αυτά που του συμβαίνουν που δεν τολμά να μιλήσει στους φίλους του. Φοβάται ότι θα τον παρεξηγήσουν ή ακόμα χειρότερα ότι θα τον πουν ανώμαλο. Καλά με τους γονείς του δεν τίθεται θέμα. Αποκλείεται να τους μιλήσει για κάτι τόσο προσωπικό!

Η Ελένη είναι 13 χρονών και είδε περίοδο πριν 6 μήνες. Νιώθει πολύ άβολα γι' αυτό. Κάθε φορά που έχει περίοδο νομίζει ότι όλοι το καταλαβαίνουν! Σαν να μπορούν να το μαντέψουν. Άσε που η περιόδός της ήρθε καπάκι με άλλες αλλαγές στο σώμα της. Ήδη άρχισε να βγάζει κάποιες τρίχες κάτω από τη μασχάλη της και στα γεννητικά της όργανα. Ο ιδρώτας της κάποιες φορές μυρίζει τόσο περίεργα που είναι ανυπόφορος. Άσε και που το πρόσωπό της γέμισε σπυράκια τα οποία όλο και προσπαθεί να κρύψει. Και το στήθος της άρχισε να μεγαλώνει με γρήγορους ρυθμούς! Τώρα θα χρειάζεται να φοράει και σουτιέν; Δεν υπάρχει πιο άβολο πράγμα! Δεν της αρέσουν όλες αυτές οι αλλαγές που συμβαίνουν. Αναρωτιέται αν και άλλα κορίτσια νιώθουν το ίδιο περίεργα με το σώμα τους όπως κι' αυτή. Διστάζει όμως να τους μιλήσει! Μάλλον θα την παρεξηγήσουν!

- Ποιες αλλαγές έχουν παρατηρήσει ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους; Αναφέρετέ τις συγκεκριμένα
- Πώς νιώθουν οι έφηβοι γι' αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν; Γιατί;
- Νομίζετε ότι τα νεαρά άτομα όπως εσείς έχουν αρκετές γνώσεις για αυτές τις αλλαγές που συμβαίνουν; Γιατί; Γιατί όχι;
- Μιλούν εύκολα με άλλους για τις αλλαγές αυτές; Γιατί; Γιατί όχι;
- Από πού μπορούν να αντλήσουν τις πιο αξιόπιστες πληροφορίες για τις αλλαγές που περνούν;

ΠΑΡΤΑΤΗΜΑ Β.

Οδηγός Συζήτησης – Ομάδα Εστίασης Μαθητών ηλικίας 14 - 15 χρονών

Γνωριμία: (5 λεπτά)

- Γνωριμία
- Consent forms
- Αναφορά στη δεοντολογία της έρευνας:
 - ο εμπιστευτικότητα, ανωνυμία (κατά τη διάρκεια της συζήτησης και κατά τη διάρκεια της επεξεργασίας των αποτελεσμάτων- μπορούν να χρησιμοποιήσουν ψευδώνυμο αν το επιθυμούν)
 - ο μπορούν να σταματήσουν όποτε θέλουν
 - ο είναι δικαίωμά τους να μην απαντήσουν σε κάποια ερώτηση που για κάποιο λόγο τους κάνει να νιώθουν άβολα

Εισαγωγή (20 λεπτά)

51. Τι σας έρχεται στο μυαλό όταν μιλούμε για τις **ερωτικές σχέσεις**; Τι άλλο; Κάτι άλλο;
52. Ποια θέματα που αφορούν τις ερωτικές σχέσεις (σεξουαλικές ή μη) δηλαδή τις σχέσεις γενικά **είναι σημαντικά** για σας;
53. Για ποιους λόγους θεωρείται αυτά τα θέματα ως ιδιαίτερα σημαντικά για τους νέους;
54. Πως επηρεάζει η σεξουαλικότητα σας τη ζωή σας θα λέγατε;
 - ο Πόσο κύρια θέση κατέχει;
 - ο Με **ποιες πτυχές της ζωής** σας θα λέγατε ότι συνδέεται;
 - ο Πως επηρεάζει τις διάφορες πτυχές της ζωής σας;
55. Ποιες νομίζετε είναι **οι γνώσεις των νέων ανθρώπων** για τα θέματα που αναφέρατε πιο πάνω;
56. Έχετε παρατηρήσει κάποια κενά στις γνώσεις ή στις συμπεριφορές των νέων σε σχέση με τα διάφορα θέματα που αναφέρατε;
57. Τι εννοούμε με την έννοια «**έκφραση υγιής σεξουαλική συμπεριφορά**»;
58. Πως μεταφράζεται αυτό που αναφέρατε στην πράξη;
59. Ποιες γνώσεις είναι σημαντικό για σας για να έχετε ώστε να πετύχετε την έκφραση υγιής σεξουαλικής συμπεριφοράς;
60. **Ακολουθούν οι νέοι αυτό που ονομάσατε ως έκφραση υγιής σεξουαλική συμπεριφοράς**; Με ποιο τρόπο;

61. Αν δεν ακολουθούν μια υγιή σεξουαλική συμπεριφορά, γιατί συμβαίνει αυτό; Τι λείπει;
62. Πως θα χαρακτηρίζατε τις δικές σας δεξιότητες/συμπεριφορές σε σχέση με την υγιή σεξουαλική συμπεριφορά; Γιατί;

ΣΥΖΗΤΗΣΗ ΜΙΚΡΩΝ ΙΣΤΟΡΙΩΝ - 50 λεπτά

10 λεπτά να συζητήσουν τις ιστορίες στις μικρές ομάδες

40 λεπτά συζήτηση στην ολομέλεια

ΣΕΝΑΡΙΟ – ΠΙΕΣΗ ΓΙΑ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗ ΕΠΑΦΗ (ΓΙΩΡΓΟΣ ΚΑΙ ANNA)

63. Ποια θέματα διαπραγματεύεται η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
64. Πως αντιλαμβάνεστε το **θέμα της συναίνεσης**;
65. Είναι το θέμα της **έναρξης της σεξουαλικής επαφής** κάτι που απασχολεί τους νέους; Με ποιο τρόπο;
66. Πως βρίσκετε τα **επιχειρήματα** που χρησιμοποιεί ο Γιώργος; Ότι θα είναι πιο δημοφιλής; Ότι όλοι το κάνουν; Ότι οι παρθένοι στιγματίζονται γιατί δεν είναι cool?
67. Επίσης πως βρίσκετε και τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο Γιώργος: ότι δεν χρειάζονται προφυλακτικό; Ότι θα την αφήσει και θα φύγει;
68. Με βάση το τι βλέπετε από άλλες φίλες σας, **πως νομίζετε ότι θα αντιδράσει η Άννα**; Γιατί;
69. Εσείς τι θα συμβουλευέτε την Άννα να κάνει; Γιατί;
70. Είναι **εύκολο να αντιδράσει** με αυτό τον τρόπο;
71. Θα χαρακτηρίζατε αυτή τη **σχέση ως υγιή**; Γιατί / γιατί όχι;
72. Τι κάνει μια **σχέση μη ηγιή**;

ΣΕΝΑΡΙΟ – ΑΝΤΙΣΥΛΛΗΨΗ (ΣΤΕΛΙΟΣ ΚΑΙ ΛΙΖΑ)

73. Ποια θέματα διαπραγματεύεται η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
74. Πόσο **ασφαλής είναι η μέθοδος της διακεκομμένης επαφής**, δηλαδή του τραβήγματος; Μήπως ήταν απλώς μια άτυχη στιγμή για τη Λίζα και το Σταύρο;
75. Υπάρχει **κάποιο ρίσκο** στο να χρησιμοποιεί κάποιο ζευγάρι τη μέθοδο της διακεκομμένης επαφής; **Είναι υπαρκτό** αυτό το ρίσκο για τους νέους ή όχι τόσο σημαντικό;
76. Τι νομίζετε για την αντίδραση του Σταύρου **να μη θέλει το προφυλακτικό**;
77. Τι νομίζετε για την αντίδραση της Λίζας **να ντρέπεται να πάει σε γυναικολόγο**;
78. Με βάση το πώς βλέπετε τους φίλους σας να συμπεριφέρονται σε τέτοιες καταστάσεις, ποια μέθοδο αντισύλληψης είναι η **πιο συχνή ανάμεσα στους νέους**; Γιατί;
79. Εσείς τι θα συμβουλευέτε το Σταύρο και την Λίζα να κάνουν; Γιατί;
80. Εσείς στη θέση τους **πως νομίζετε ότι θα αντιδρούσατε**;

81. Στα ρίσκα θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε το φαινόμενο της **ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης**. Είναι ένα υπαρκτό ρίσκο για τους νέους; **Είναι κάτι που τους απασχολεί ή όχι;**
82. Όντως **επιδίδονται σε συμπεριφορές** που μπορεί να τους φέρουν σε ρίσκο ανεπιθύμητης εγκυμοσύνης; Πως δηλαδή;
83. Στα ρίσκα θα μπορούσαμε να συμπεριλάβουμε **και τα ΣΜΝ**; Ξέρετε τι είναι αυτά;
84. Είναι ένα **υπαρκτό ρίσκο για τους νέους**; Είναι κάτι που τους απασχολεί ή όχι;
85. Ποιες οι **αντιλήψεις για τα ΣΜΝ νομίζετε;**

ΣΕΝΑΡΙΟ ΟΜΟΦΥΛΟΦΙΛΙΑΣ- ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΚΑΙ ΑΛΕΞΗΣ

86. Ποια θέματα διαπραγματεύεται η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
87. Εσείς **τι νομίζετε για τα ομοερωτικά /ομοφυλικά συναισθήματα του Φίλιππου;**
88. Αν ο Φίλιππος και ο Αλέξης ήταν συμμαθητές σας, **πως θα αντιδρούσατε προς αυτούς;**
89. **Πως θα αντιδρούσε γενικά ο περίγυρος του σχολείου νομίζετε;** Γιατί;
90. Αν ο Φίλιππος είχε αυτά τα συναισθήματα **προς ένα κορίτσι, θα άλλαζε κάτι;**
91. Αν ο Φίλιππος είχε αυτά τα συναισθήματα **προς ένα κορίτσι θα αντιδρούσε με τον ίδιο τρόπο**, νιώθοντας την ίδια αμηχανία; Γιατί/ Γιατί όχι;
92. Υπάρχει κάτι άλλο **που θα ήταν διαφορετικό αν αυτή η ιστορία διαδραματιζόταν** μεταξύ ενός κοριτσιού και ενός αγοριού;

ΣΕΝΑΡΙΟ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΩΡΙΜΑΝΣΗΣ- ΜΑΚΗΣ ΚΑΙ ΕΛΕΝΗ

93. Ποιες **αλλαγές έχουν παρατηρήσει** ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους; Αναφέρετέ τις συγκεκριμένα
94. **Εσείς τι νομίζετε για τις αλλαγές** που παρατήρησαν ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους;
95. Θα λέγατε ότι αυτές οι αλλαγές **συμβαίνουν στους περισσότερους εφήβους;**
96. Πως συμπεριφέρονται συνήθως οι έφηβοι όταν αρχίζουν να συμβαίνουν αυτές οι αλλαγές;
97. **Είναι δικαιολογημένο να νιώθουν άβολα** γι'αυτές τις αλλαγές ή όχι; Γιατί;
98. Τι νομίζετε ότι πρέπει να κάνουν; **Να μιλήσουν στους φίλους τους** ή όχι; Γιατί; Θα ήταν δύσκολο ή εύκολο; Γιατί;
99. Θα ήταν καλή ιδέα **να μιλήσουν στους γονείς τους** για τα θέματα αυτά; Γιατί/ γιατί όχι;

100. Από πού μπορούν να αντλήσουν **τις πιο αξιόπιστες πληροφορίες** για τις αλλαγές που περνούν;

ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΕΞΟΥΑΛΙΚΗΣ ΑΓΩΓΗΣ (15-20 λεπτά)

101. Θα ήθελα τώρα να μιλήσουμε λίγο για τη διδασκαλία των θεμάτων που αφορούν τη σεξουαλικότητα και τις σχέσεις. **Σε ποια μαθήματα διδάσκεστε** αυτά τα θέματα;
102. **Πως αξιολογείτε τη διδασκαλία** αυτών των θεμάτων με τον τρόπο που γίνεται σήμερα; Σας αρέσει; Δε σας αρέσει; Γιατί;
103. Ας θυμηθούμε λίγο τα θέματα που αναφέρατε στην αρχή της συζήτησής μας σε σχέση με τα θέματα σεξουαλικότητας που ενδιαφέρουν τους νέους ιδιαίτερα, δηλαδή θέματα που αφορούν **Σε ποιο βαθμό νιώθετε ότι οι ανάγκες σας** σε σχέση με το να παίρνετε την **απαιτούμενη γνώση και να κτίζετε τις ανάλογες δεξιότητες** στα θέματα αυτά καλύπτονται μέσα από την υφιστάμενη σεξουαλική αγωγή στο σχολείο; Γιατί το λέτε αυτό;
- Ποιες συγκεκριμένες ανάγκες **καλύπτονται ικανοποιητικά**; Γιατί; Τι σας προσφέρει η υφιστάμενη σεξουαλική αγωγή;
 - Ποιες συγκεκριμένες ανάγκες σε σχέση με το να παίρνετε την απαιτούμενη γνώση και να κτίζετε τις απαιτούμενες δεξιότητες **δεν καλύπτονται ικανοποιητικά**; Τι λείπει; Εξηγείστε.
104. Τι θα θέλατε **να γίνεται καλύτερα** σε σχέση με τη σεξουαλική αγωγή; Με ποιο τρόπο;
105. Μήπως θέλετε να προσθέσετε κάτι άλλο με βάση όλα αυτά που έχουμε συζητήσει σήμερα;

ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ ΠΟΛΥ!

Σενάριο 1 – Ο Γιώργος και η Άννα

Ο Γιώργος και η Άννα είναι 15 χρονών και είναι μαζί εδώ και ένα χρόνο. Αν και έχουν κάνει διάφορα προκαταρκτικά δεν έχουν ακόμα ολοκληρώσει τη σχέση τους. Εδώ και ένα μήνα ο Γιώργος πιέζει την Άννα να κάνουν έρωτα ενώ εκείνη δεν είναι σίγουρη. Η τελευταία τους συνομιλία ήταν η ακόλουθη

Γ: Δεν καταλαβαίνω γιατί δε θέλεις να κάνεις το πιο φυσικό πράγμα στον κόσμο! Αν ήσουν πιο ώριμη θα το έκανες. Τελικά είσαι ανώριμη ακόμα...

A: Δε νομίζω ότι το σεξ αποδεικνύει ωριμότητα... Εξάλλου είμαι μικρή ακόμα...

Γ: Μικρή!!!! Σιγά οι περισσότερες που ξέρω το έχουν κάνει ήδη από τα 13 τους!

Γ: Αν με αγαπούσες θα το έκανες.

A: Φυσικά σε αγαπώ. Απλώς δεν είμαι σίγουρη...

Γ: Τι είναι το πρόβλημα σου δηλαδή; Όλες οι φίλες σου το έχουν κάνει . Γιατί θέλεις να είσαι τόσο διαφορετική; Θέλεις να σε δακτυλοδείχνουν και να σε φωνάζουν «παρθένα»;

A: Εγώ φοβάμαι ακόμα... Αν πονέσω... Αν δεν μου αρέσει;

Γ: Δε θα πονέσεις καθόλου. Εγώ ξέρω τι κάνω. Και πίστεψε με θα σου αρέσει τόσο πολύ που θα το θέλεις συνέχεια

A: Και αν μείνω έγκυος; Εγώ δε ξέρω από αυτά... φοβάμαι

Γ: Καλά μη λες βλακείες! Δεν μπορείς να μείνεις έγκυος από την πρώτη φορά....

A: Δεν πρέπει να χρησιμοποιήσουμε κάτι; Προφυλακτικό ας πούμε;

Γ: Μα γιατί θέλεις να χρησιμοποιήσουμε προφυλακτικό, νομίζεις ότι έχω AIDS; Και να χρησιμοποιήσουμε προφυλακτικό θα χαλάσει την απόλαυση... Μην λες βλακείες... Και το μόνο που έχεις να φοβάσαι είναι ότι αν δεν πας μαζί μου, θα ψάξω αλλού Έχει πολλές πορτοκαλιές που κάνουν πορτοκάλια ...

ΕΡΩΤΗΣΕΙΣ

- Ποια θέματα διαπραγματεύεται η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
- Πως βρίσκετε τα επιχειρήματα που χρησιμοποιεί ο Γιώργος;
- Με βάση το τι βλέπετε από άλλες φίλες σας, πως νομίζετε ότι θα αντιδράσει η Άννα; Γιατί;
- Εσείς τι θα συμβουλευέτε την Άννα να κάνει; Γιατί;
- Είναι το θέμα της πίεσης για σεξουαλική επαφή ένα θέμα που απασχολεί τους νέους; Εξηγήστε.

Σενάριο 2 – Ο Σταύρος και η Λίζα

Ο Σταύρος και η Λίζα είναι και οι δύο 16 χρόνων και άρχισαν να έχουν σεξουαλικές σχέσεις πριν ένα μήνα. Χρησιμοποιούσαν τη μέθοδο της διακεκομμένης επαφής (δηλαδή του τραβήγματος). Η μέθοδος αυτή φαινόταν ότι λειτουργούσε καλά μέχρι που η Λίζα είχε καθυστέρηση στην περίοδό της πριν από μερικές βδομάδες. Επί είκοσι μέρες ανησυχούσαν ότι είχε μείνει έγκυος και ορκίζονταν και οι δύο να μην ξανακάνουν έρωτα χωρίς προφυλάξεις. Τελικά η Λίζα είδε περίοδο. Τώρα θέλει να αρχίσουν να χρησιμοποιούν μια μέθοδο αντισύλληψης αλλά δεν ξέρει πολλά πράγματα για το θέμα αυτό. Από την άλλη όμως ντρέπεται να πάει στο γυναικολόγο. Στο Σταύρο δεν αρέσει το προφυλακτικό γιατί, όπως λέει, του μειώνει την απόλαυση.

- Ποια θέματα διαπραγματεύεται η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
- Πόσο ασφαλής είναι η μέθοδος της διακεκομμένης επαφής, δηλαδή του τραβήγματος; Μήπως ήταν απλώς μια άτυχη στιγμή για τη Λίζα και το Σταύρο;
- Υπάρχει κάποιο ρίσκο στο να χρησιμοποιεί κάποιο ζευγάρι τη μέθοδο της διακεκομμένης επαφής; Είναι υπαρκτό αυτό το ρίσκο για τους νέους ή όχι τόσο σημαντικό;
- Τι νομίζετε για την αντίδραση του Σταύρου να μη θέλει το προφυλακτικό;
- Τι νομίζετε για την αντίδραση της Λίζας να ντρέπεται να πάει σε γυναικολόγο;
- Με βάση το πώς βλέπετε τους φίλους σας να συμπεριφέρονται σε τέτοιες καταστάσεις, ποια μέθοδο αντισύλληψης είναι η πιο συχνή ανάμεσα στους νέους; Γιατί;
- Εσείς τι θα συμβουλευέτε το Σταύρο και την Λίζα να κάνουν; Γιατί;
- Εσείς στη θέση τους πως νομίζετε ότι θα αντιδρούσατε;

Σενάριο 3: Ο Φίλιππος και ο Αλέξης

Ο Φίλιππος και ο Αλέξης είναι συμμαθητές στο Γυμνάσιο εδώ και τρία χρόνια. Πάντα είχαν μια ιδιαίτερη έλξη και μια έντονη χημεία ο ένας προς τον άλλο και περνούν πολύ χρόνο μαζί. Πριν ένα μήνα ο Φίλιππος αντιλήφθηκε ότι τα αισθήματά του προς τον Αλέξη δεν είναι απλώς φιλικά, αλλά είναι ερωτικά. Θα ήθελε να μιλήσει στον Αλέξη γι' αυτό αλλά δεν είναι σίγουρος πώς να προσεγγίσει το θέμα. Ξέρει ότι ο Αλέξης δεν ενδιαφέρεται για κορίτσια γιατί πολλές φορές τον είδε να 'τσεκάρει' άλλα αγόρια, άρα δε τίθεται θέμα σεξουαλικού προσανατολισμού. Ο Φίλιππος νιώθει όμως αμήχανα να του μιλήσει για τα αισθήματά του και δε ξέρει πώς να το χειριστεί. Από την άλλη, δε θέλει να μην πει τίποτα, ιδιαίτερα τώρα που θα πάνε σε διαφορετικά Λύκεια και φοβάται ότι θα χάσει τον Αλέξη.

- Ποια θέματα διαπραγματεύεται η ιστορία μας; Αναφέρετέ τα συγκεκριμένα
- Πως νομίζετε ότι πρέπει να αντιδράσει ο Φίλιππος; Πρέπει να πει κάτι στον Αλέξη ή όχι; Γιατί;
- Εσείς τι νομίζετε για τα ομοερωτικά /ομοφυλικά συναισθήματα του Φίλιππου;
- Αν ο Φίλιππος και ο Αλέξης ήταν συμμαθητές σας, πως θα αντιδρούσατε προς αυτούς;
- Αν ο Φίλιππος είχε αυτά τα συναισθήματα προς ένα κορίτσι, θα άλλαζε κάτι;
- Αν ο Φίλιππος είχε αυτά τα συναισθήματα προς ένα κορίτσι θα αντιδρούσε με τον ίδιο τρόπο, νιώθοντας την ίδια αμηχανία; Γιατί/ Γιατί όχι;
- Υπάρχει κάτι άλλο που θα ήταν διαφορετικό αν αυτή η ιστορία διαδραματιζόταν μεταξύ ενός κοριτσιού και ενός αγοριού;

Σενάριο 4: Ο Μάκης και η Ελένη

Ο Μάκης είναι 12 χρονών. Εδώ και λίγο καιρό ξυπνά με το πέος του σε στύση. Κάποιες φορές νιώθει και το εσώρουχό του βρεγμένο όταν ξυπνά. Νιώθει πολύ άβολα και πολύ αμήχανα γι' αυτό. Δεν είναι σίγουρος όμως αν αυτό είναι φυσιολογικό. Τώρα τελευταία ανακάλυψε ότι όταν αγγίζει το πέος του νιώθει ευχαρίστηση. Διερωτάται αν το κάνουν και οι φίλοι του. Ντρέπεται όμως τόσο πολύ με όλα αυτά που του συμβαίνουν που δεν τολμά να μιλήσει στους φίλους του. Φοβάται ότι θα τον παρεξηγήσουν ή ακόμα χειρότερα ότι θα τον πουν ανώμαλο. Καλά με τους γονείς του δεν τίθεται θέμα. Αποκλείεται να τους μιλήσει για κάτι τόσο προσωπικό!

Η Ελένη είναι 13 χρονών και είδε περίοδο πριν 6 μήνες. Νιώθει πολύ άβολα γι' αυτό. Κάθε φορά που έχει περίοδο νομίζει ότι όλοι το καταλαβαίνουν! Σαν να μπορούν να το μαντέψουν. Άσε που η περιόδός της ήρθε καπάκι με άλλες αλλαγές στο σώμα της. Ήδη άρχισε να βγάζει κάποιες τρίχες κάτω από τη μασχάλη της και στα γεννητικά της όργανα. Ο ιδρώτας της κάποιες φορές μυρίζει τόσο περίεργα που είναι ανυπόφορος. Άσε και που το πρόσωπό της γέμισε σπυράκια τα οποία όλο και προσπαθεί να κρύψει. Και το στήθος της άρχισε να μεγαλώνει με γρήγορους ρυθμούς! Τώρα θα χρειάζεται να φοράει και σουτιέν; Δεν υπάρχει πιο άβολο πράγμα! Δεν της αρέσουν όλες αυτές οι αλλαγές που συμβαίνουν. Αναρωτιέται αν και άλλα κορίτσια νιώθουν το ίδιο περίεργα με το σώμα τους όπως κι' αυτή. Διστάζει όμως να τους μιλήσει! Μάλλον θα την παρεξηγήσουν!

- Ποιες αλλαγές έχουν παρατηρήσει ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους; Αναφέρετέ τις συγκεκριμένα
- Εσείς τι νομίζετε για τις αλλαγές που παρατήρησαν ο Μάκης και η Ελένη στο σώμα τους;
- Είναι δικαιολογημένο να νιώθουν άβολα γι' αυτές τις αλλαγές ή όχι;
- Τι νομίζετε ότι πρέπει να κάνουν; Να μιλήσουν στους φίλους τους ή όχι; Γιατί; Θα ήταν δύσκολο ή εύκολο; Γιατί;
- Θα ήταν καλή ιδέα να μιλήσουν στους γονείς τους για τα θέματα αυτά; Γιατί/ γιατί όχι;
- Από πού μπορούν να αντλήσουν τις πιο αξιόπιστες πληροφορίες για τις αλλαγές που περνούν;

www.cfpa.org.cy

2015